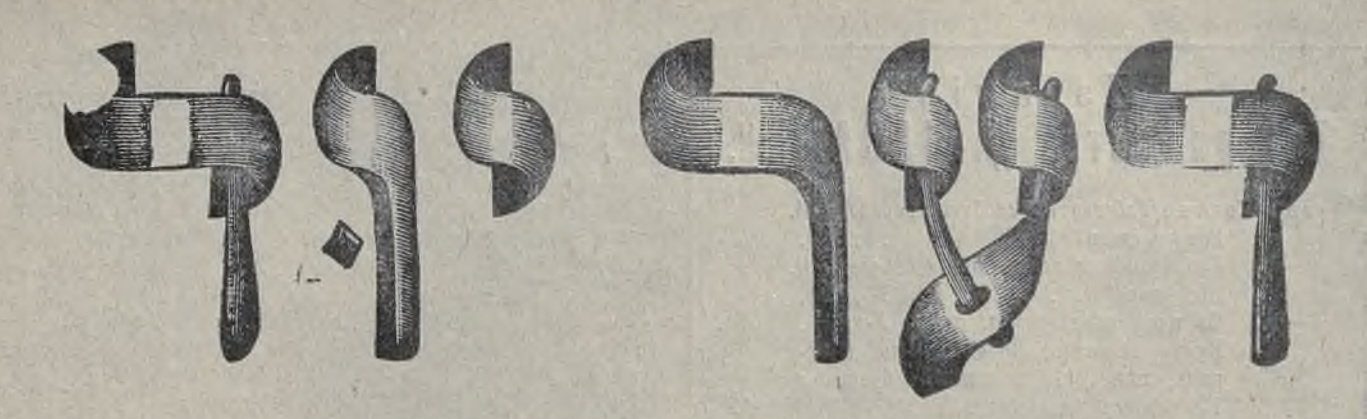

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

→ פערלאג: חברה „אחיאסף". ←

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
עסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ. —
30 העלער.

קראקויא, אדר תרס"א. נומר 10. Krakau. 7 März 1901.

ה. תרס"א ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון חודש	וואָך		אדר מערץ־מארזעץ	נייער ס. מערץ	אלט. ס. פעוור.
י"ט	זונטאג			10	25
כ'	מאנטאג			11	26
כ"א	דינסטאג			12	27
כ"ב	מיטוואך			13	28
כ"ג	דאנערס.		מארט *)	14	*1
כ"ד	פרייטאג			15	2
כ"ה	שבת	שבת ויקהל פקודי.		16	3

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
י"ט	ה'ת"ל"ז	געשטאָרבען אין האאג דער פילאזאף ברוך שפינוזה.
כ'	ה'של"ז	האט סטעפאן באטורי קעניג פון פאָלען יודען געגעבען רעכטע.
*	ה'שע"ו	„פורים ווינצענץ" אין פראנקפורט. די יודען בעקומען ער־לויבניש צוריקצוקעהרען נאָך 2 יעהריגער פערטרייבונג.
כ"א	ה'תרנ"ו	געשטאָרבען הגי ר' יצחק אלחנן ספעקטאר קאוונער רב.
כ"ב	ד'תתקי"ז	די צווייטע קרייצציגלער האבען געהרגי'ט אלע יודען פון ווירצ־בורג (בייערן) און צוגענומען זייער פערמעגען.
כ"ג	ה'שפ"ג	האָט קיסר פערדינאנד די יודען פון בעהמען געגעבען בע־זונדערע רעכטע.
כ"ד	התרמ"ב	געשטאָרבען אין ליק ר' אליעזר ליפמאן זילבערמאן גרינדער פון „המגיד".
כ"ה	ה'תקצ"ב	געשטאָרבען הגי ר' יעקב מליסא.

אינהאלט.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין ווין:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. I.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

דער יודי איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער.
1920a Nachtrag VII.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr 10

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן — .12 קראנען.
האלביאהריג — .6 "
פירטעליאהריג — .3 "
דייטשלאנד — .10 מארק.
ארץ ישראל — .12 פראנק.
אנדערע לענדער — .15 "
אמעריקא, ענגלאנד — .10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך — .5 רוביל.
האלב יאהרליך — .3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

קראקויא, אדר תרס"א. נומר 10. Krakau, 7. März 1901.

דאס 10-יאהרעדיגע יובילעאום.

צעהן יאהר זענען אריבער, זינט עס איז בעשטעטיגט געווארען פון דער רעגירונג דער אדעסער „קאמיטעט צו שטיצען יודישע ערדארבייטער און בעלי מלאכות אין סוריען און אין פאלעסטינא". ווינציג זענען די טעג פון קאמיטעט, אבער אין די קורצע צייט פון זיין לעבען האט ער איבערגעלעבט קאלטס און ווארעמס. מיט מוטה און בעגייסטערונג האט דער קאמיטעט אנגעהויבען זיין ארבייט, ער איז געווען בעלעבט פון דער האפענונג אריינצוטראגען אין די קאלאניזאציאן א שטארקערעס לעבען, אבער גלייך ביי זיינע ערשטע טריט האט דער קאמיטעט שוין אנגעהויבען פיהלען, ווי שווער עס איז דאס ציעל, וועלכעס ער האט זיך געשטעלט. די ארבייט איז געווען פאר דעם קאמיטעט גאנץ ניי, ער האט ניט געהאט די נייטהיגע בעקאנטשאפט מיט דער לאגע אין ארץ ישראל, ער האט ניט געהאט קיין געניטקייט אין קאלאניזאציאנספראגען, ער האט ניט געהאט די מעגליכקייט צו שטעהען אין א נאהנטער און גלייכער פערבינדונג מיט די קאלאניסטען, ער האט נור געהאט דעם גוטען ווילען צו ארבייטען, צו ברייגנען וואס מעהר נוצען דער יודישער קאלאניזאציאן אין דעם היילינגען לאנד. גלייך ביים אנהויב אבער האט זיך ארויסגעשטעלט די וויכטיגסטע שוויריגקייט: צו זיין ארבייט האט דער קאמיטעט פריהער פאר אליץ געדארפט האבען גרויסע מיטלען און די הכנסות פון דער חברה זענען געווען צו קליין אין פערגלייך צו דעם, וויפיעל עס האבען פערלאנגט די גרויסע און שווערע אויפגאבען. די קליינע הכנסה האט געצוואונגען דעם קאמיטעט וואס ווייטער אליץ מעהר צו פערשמעלערען זיין פראגראם און וואס מעהר זיך אליץ נידריגער אראבצולאזען פון די הויכע אידעאלען ביז צו אליץ קלענערע פראקטישע ציעלען. דאס שמאלע איינגעשנורעוועטע פראגראם פון די חובבי ציון, וואס האט זיך אין גאנצען צוזאמענגעשמאלצען מיט דער ארבייט פון דעם אדעסער קאמיטעט, איז געווען צו ענג פאר אלעמען, וועלכע האבען פערלאנגט עפיס העכערס און וועמעס ציעלען זענען געגאנגען עפיס ווייטער. דאס אינטערעס צו דער קליינינקער פראקטישער ארבייט פון אדעסער קאמיטעט האט אנגעהויבען צו פאלען און מיט דעם צוזאמען האט זיך אויך אנגעהויבען צו פערקלענערען די הכנסה. די לעבהאפטיגקייט פון די ערשטע יאהרען האט אנגעהויבען צו פערשווינדען און די ארבייט פון אדעסער קאמיטעט האט אנגעהויבען צו ווערען מעכאניש, עפיס ווי אהן א נשמה. נאר מיט דעם ציוניזם איז געקומען א פרישער צוגלופט וועלכער האט אויך אין די ארבייט פון אדעסער קאמיטעט אריינגעבלאזען א נייע נשמה. פון נאך דעם ערשטען קאנגרעס אן האט די הכנסה אנגעהויבען צו וואקסען און זי דערגרייכט שוין איצט ביז 70 טויזענד רובל א יאהר (אנשטאט 45 טויזענד אין דעם ערשטען יאהר). צו דער ארבייט פון אדעסער קאמיטעט הויבט מען איצט אן א דאנק דעם ציוניזם קריגען מעהר אינטערעס ווי פריהער, צוזאמען מיט דעם אדעסער קאמיטעט שטעהען איצט פאר די קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל אלע יודען, ביי וועלכע עס ברענט נאך האטש א פונק פון ליעבע צום יודישען פאלק, ביי וועלכע דאס פערשטענדניס פאר נאציאנאלע אינטערעסען איז נאך ניט אין גאנצען אבגעשטארבען.

די צעהן יאהר האבען דעם אדעסער קאמיטעט בעקאנט געמאכט מיט די תנאים פון ארבייט אין ארץ-ישראל און איהם געגעבען די נייטהיגע געניטקייט אין קאלאניזאציאנספראגען. ער ווארפט זיך שוין איצט ניט בלינד פון איין פראיעקט צום אנדערען, פון איין פראגראם צום אנדערען, נאר געשטיצט אויף די נסיונות און ערפארשונגען געהט ער מיט זיכערע טריט אין זיין ווייטערדיגער ארבייט.

ווען עס זענען ניט ערפילט געווארען די האפענונגען, פון וועלכע מען האט געחלומט ביי דער גרינדונג פון קאמיטעט ווי נאיווע קינדער וואס האבען נאך קיין ערפאהרונג ניט געהאט, און וואס גלויבען דאס אליץ איז מעגליך און גרינג, איז מען אבער איצט אויך גאנץ ווייט פון דעם ביטערען יאוש, וועלכער האט יעדערען פון אונז דאס הארץ נעריסען, בעת מיר זענען פון אונזערע דמיונות אריבער צום פראקטישען לעבען. מען איז עלטער געווארען און מען האט אנגעהויבען צו פערשטעהן, אז יעדע גרויסע אויפגאבע פאדערט פיעל אנשטרענגונג און ארבייט. מיר טרויערען איצט ניט מעהר, וואס דאס לעבען איז נאך ווייט פון אונזערע האפענונגען, מיר פערשטעהען איצט אז די צייט איז געווען צו ווייניג, מען זאל מיט איהר קענען מעסטען דעם גאנג פון אונזער געשיכטע. אדרבה, מיר קענען זיך נור פרעהען, ווען מיר זעהען איצט, דאס דער אדעסער קאמיטעט האט דעם מוטה ניט פערלארען אין די שלעכטע צייטען, דאס קיינער איז ניט אבגעשראקען געווארען פון די שוויריגקייטען, וואס ליגען אויף אונזער וועג, און דאס מען איז איצט גרייט געגען די שוויריגקייטען ארויסצוטרעטען נור מיט מעהר אנשטרענגונג, מיט מעהר ענערגיע.

אזא פערשטארקונג און פערטיפונג פון דעם ציוניסטישען געדאנק אין לעבען קען וואס ווייטער נור אַלץ מעהר פערגרעסערען דעם איינפלוס און די בעדייטונג פון דעם אדעסער קאמיטעט, וועלכער האט אין די צעהן יאהר פון זיין לעבען זיך ערווארבען די ליעבע און דעם צוטרוי' פון אַלע יודען.

דאס פראגראם פון דעם אדעסער קאמיטעט בלייבט אויך איצט אזוי ווי פריהער די ריין פראקטישע ארבייט אין ארץ-ישראל, אבער איצט קענען מיר זיך מעהר ניט בעקלאגען אויף דאס צו קליינע פראגראם ויינס, ווייל איצט איז פאר אונז די ארבייט פון אדעסער קאמיטעט ניט דער גאנצער ציוניזם, נאר א טהייל פון איהם, א טהייל, וועלכער איז וויכטיג פאר אלעמען פון אונז און וועלכען דער אדעסער קאמיטעט פיהרט אזוי מיושב'דיג און ערנסט.

פון גאנצען הארצען ווינשען מיר דעם אדעסער קאמיטעט דאס ווייטערדיגע בליהען און וואקסען. י. ל.

די אלגעמיינע אסיפה פון דעם אדעסער קאמיטעט.

די אסיפה איז געווען אין גרויסען זאל פון נייעם טהעאטער. צו דער אסיפה זענען געקומען איבער 500 מענשען, צווישען זיי זענען געווען 64 דעלעגאטען פון פערשיעדעניע רוסישע שטעדט און שטעדטליך. צו דער אסיפה זענען אויך געקומען פון ארץ ישראל דעלעגאטען פון די קאלאניסטען און ארבייטער.

די פערזאמלונג האט זיך געעפענט 7 א זייגער פון אווענד מיט א רעדע פון דעם פרעזידענטען הערן גרינבערג. ער האט אין זיין רעדע בעגריסט די אנגעקומענע געסט און מיטגליעדער און אויפגעוויזען אויפ'ן צוועק פון דער אסיפה. נאכדעם איז איבערגעלייענט געווארען א דין וחשבון איבער די ארבייט פון קאמיטעט אין משך פון די 10 יאהר.

די בעוועגונג צו פאהרען קיין ארץ ישראל האט זיך אנגעהויבען אין די 80-ער יאהרען. דאן זענען געגרינדעט געווארען אייניגע קאלאניעס אין יהודה און אין גליל. האבענדיג אבער וועניג מיטלען און ניט זענענדיג געניט אין דער ארבייט, זענען די קאלאניסטען באלד אריינגעפאלען אין א שלעכטע לאגע און האבען ניט געהאט די מעגליכקייט ווייטער צו פיהרען די ארבייט. די רוסישע יורען, וועלכע האבען געוואוסט צו שעצען די קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל, האבען אנגעהויבען צו שיקען נדבות פאר די קאלאניסטען. אין 1884-סטען יאהר האט דר. פינסקער געשאפען א פריוואטע פערבינדונג צו שטיצען די קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל. אין זיין ארבייט האבען איהם געהאלפען רבי שמואל מאהיליווער, יש. פין אין ווילנא, די הערען וויסאצקי, יאסינאווסקי און שאול פנחס ראבינאוויץ. פון די צונויפגעקליבענע נדבות האט מען אויסגעבויט שטיינערנע הייזער און שטאלען אין פתח תקוה, הילצערנע הייזער אין גדרה, מען האט פערפלאנצט איבער 70 טויזענד צווייגען מיט וויינטרויבען אין גדרה א. ז. וו.

די קאלאניזאציאן איז אבער אלץ מעהר געוואקסען, די ארבייט איז וואס ווייטער אלץ געווארען גרעסער און שווערער, און עס איז דערום בעשלאסען געווארען צו גרינדען א חברה, וואס זאל קענען מיט מעהר ארדנונג שטיצען די קאלאניזאציאן. דעם 9-טען פעברואר 1890 זענען בעשטעטיגט געווארען פון מיניסטער די תקנות.

דער קאמיטעט האט איינגעפיהרט אין ארץ ישראל א בעזונדער פערוואלטונג, דעם ועד הפועל, וועלכע איז דער פערמיטלער צווישען

פעלעטאן.

גאנץ בערדיטשעוו.

(אריכטיג בעשרייבונג פון דער שטאדט בערדיטשעוו מיט אלע איהרע אנטיקליך).

פון

שלום-עליכם.

(פארטזעטצונג).

— נישטא קיין אמת אויף דער וועלט! — רופט זיך אן פלוצים די יודינע פון די עפעל. — מיט וואס איז דער יוד ערגער פון יענעם יודען, וואס יענער מעג פאהרען אהן א בילעט און דער טאר ניט? באשר יענער טראגט א טולופ'ל און דער נעהט נאקעט? ער וועט דיר אבנוצען א שטיקיל בענקיל וועט ער דיר? צי דו מיינסט מע וועט דיר שטעלען א גילדענע מצבה וועט מען דיר?

— ווער בעט אייך איהר זאלט זיך ארויסשטעלען פאר א מליץ-יושר'טע? — רופט זיך אן צו איהר יוסיל קאנדוקטאר. — וואס גלייכט איהר זיי צו יענעם יודען? יענעם יודען קאן איך; ער איז א טאטענס א קינד! נעבאך א געפאלענער; און זיי (ער בעווייזט אויפ'ן נעפרווירענעם) איך ווייס ווער זיי זענען! עפים א ארעמאן א שלעפער!...

— נו און אז א ארעמאן איז וואס? — שטעלט זיך ארויס ווידער א מאל די יודינע פון די עפעל — בעדארף מען איהםווארפען? וואס איז פאר א ווארפען וואס? זעה נאר וואס ער האט דא חוטא-בעגל געווען! דאס פערדיל נעהט דאך במילא אין שטאדט אריין, וועט זיצען נאך א יוד, עלעהיי לאז זיך דיר דאבטען, אז דו האסט שוין גענומען ביי איהם דאס פיטאקיל, ווער דו זיי שוין פעט מאבען דערמיט די יוך וועסט דו?

— אז מע פרעגט אבער ביי אייך קיין עדות ניט! — מאכט צו איהר יוסיל קאנדאוקטאר — איהר ניט בעסער אהער א פיטאקיל און נאט אייך א בילעט!

— א! — רופט זיך אן די יודינע — אט האסט דו דיר די אנדערע טעג יום-טוב טאמער איז קארג! איך האב אבער געוואוסט, אז ער וועט זיך טשעפען צו מיר אויך! איך זאל אזוי האבען אלדעס גוטס ווי איך האב געוואוסט!

— וואס זשע דען האט איהר געמיינט? — זאגט יוסיל קאנדאוקטאר איך וועל אייך פיהרען אומזיסט?

— וואס הייסט דו וועסט מיך פיהרען — מאכט די יודינע — דער וואגען פיהרט מיך, ניט דו פיהרסט מיך! ער האט זיך אנגעהאנגען א מעשען קנעפיל און קאמאנדעוועט! איך געדענק דאך נאך אז דו ביזט געווען א בעהעלפער ביי לייזער הערש דרדקי ביזט דו געווען, געטראגען די קינדער אויף די פלייצעס אין חדר אריין מיט א טעפעלע אנבייסען, היינט וואס דערצעהלסט דו מעשיות בילעט — שמילעט?

— ווילט איהר הייסט דאס איך זאל אייך ארויסשליידערען פון דאנען מיט'ן קאשעק? — רופט זיך אן יוסיל קאנדאוקטאר מיט כעס און טהוט א פייף צום קאוטשער: "רב כתריאל, סטאפ!"

כתריאל דער קאוטשער שטעלט אב דעם טראמוואי.

— זייט זשע מוחל! — מאכט יוסיל קאנדאוקטאר צו דער יודינע און וויל זיך צוריהרען צום קאשעק מיט עפעל.

— דו מיינסט דאס טאקי באמת? — זאגט צו איהם די יודינע פונ'ם קאשעק — אנו לאז דיר נאט געבען אזא מחשבה! איך וואלט וועלען זעהען, ווי אזוי וועט זיך ביי דיר אויפהויבען די האנד אויף א יודינע איין אלמנה פון זעקס קינדער איינם קלענער פונ'ם אנדערען? דו ווייסט וואס דאס איז פאר עפעל אט די וואס איך פיהר? בהמה! פריהער נאטם און נאכדעם פרעמדם! איך בין שולדיג אויף זיי די האר זענען ניט מיינע...

די קאָלאָניסטען און דעם קאָמיטעט אין אָדעס. דער קאָמיטעט האָט געהאַלטען פאַר נייטהיג צו העלפען די קאָלאָניע נדרה, וואו די קאָלאָניסטען האָבען אַרויסגעוויזען פיעל געדולד אין זייער ליידען און פיעל ליעבע צו דער ערדאַרבייט: אַ דאַנק דער הילף פון קאָמיטעט איז גדרה געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגע קאָלאָניע. אויף די קאָלאָניע האָט דער קאָמיטעט אויסגעגעבען 260 טויזענד פראַנק, די דורכשניטליכע הכנסה פון יעדער קאָלאָניסט אין גדרה איז איצט 2,500 פראַנק אַ יאָהר.

צוזאַמען מיט דעם האָט דער קאָמיטעט אויך פיעל געשטיצט די קאָלאָניעס עֵקד חנין, פתח תקוה און אַנדערע, געבענדיג די קאָלאָניסטען שטיצע צו בויען הייזער, צו קויפען פיה, צו בעאַרבייטען די וויינגערטנער, אויסצוהאַלטען די קהל'שע הוצאות א. ז. וו. אין פערלויף פון די 10 יאָהר איז אויסגעגעבען געוואָרען אויף שטיצע אין די איבריגע קאָלאָניעס ביז 100 טויזענד פראַנק.

אין 1895־סטען יאָהר האָט דער קאָמיטעט אָבגעקויפט ביי ראָטשילדען 4122 דונאַם נוטען ערד אין קאַסטיניע צו גרינדען אַ קאָלאָניע מיט פעלדווירטשאַפט. צו דעם צוועק זענען אויסגעקליבען געוואָרען 20 גוטע אַרבייטער, וועלכען מען האָט צוטהיילט די ערד און וועלכע מען האָט געגעבען די פאָלשטענדיגע איינריכטונג. מען האָט אויך דערנאָך צוגעקויפט צו דער קאָלאָניע נייע 1500 דונאַם ערד. די קאָלאָניע האָט אָבגעקאָסט דעם קאָמיטעט 300 טויזענד פראַנק.

דער קאָמיטעט האָט אויך אין פערלויף פון די 10 יאָהר פון זיין אַרבייט געשטיצט די בעלי מלאכות און די פועלים וואָס האָבען זיך פערנומען מיט ערדאַרבייט. פון בעלי מלאכות האָבען געקראָגען שטיצע ביז 200 מענשען, פון די אַרבייטער ביז 150. די הילף איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס מען האָט איינגעריכטעט פאַר זיי ווארשטאַטען, געקויפט מאַטעריאַל, אינסטרומענטען און מאַשינעס, געקויפט פאַר זיי בהמות א. ז. וו.

אויף שטיצע פאַר די אַרבייטער האָט דער קאָמיטעט אין די 10 יאָהר אויסגעגעבען 35,000 פראַנק, פאַר בעלי מלאכות 28 טויזענד. אויף דעם בית הספר אין יפו האָט דער קאָמיטעט אויסגעגעבען 40 טויזענד פראַנק, חוץ דעם האָט דער קאָמיטעט אויך געשטיצט דאָס יפו'ער שפיטאַל, די יפו'ער תלמוד תורה, דאָס שפיטאַל אין טבריה, די ביבליאָטהעק אין יפו א. ז. וו.

„דער קאָמיטעט מיינט כלל ניט אַז ער האָט געפונען דעם ריכטיגען וועג, פיעל האָט דער קאָמיטעט איבערגעליטען פאַר דער זאַך, וועלכע איז אונז אַלעמען גלייך טייער, „ווייל עס איז אַזאַ אַרבייט וואָס מען קען ניט פיהרען נור מיט דעם קאַלטען שכל און מיט נור אַ טרוקענעם חשבון. איינס איז ריכטיג, אַז פיעל וועגען ווערען איצט קלאָהרער, בעת פריהער איז אַלעס פאַר אונז געוועזען פינסטער און ניט דייטליך. דאָס וואָס מיר זענען מודה אויף אונזערע פעהלער, דאָס איז אַ גרויסער שריט פאָרויס. דער קאָמיטעט ענדיגט זיין צעהנּיעהרעדיגעס יובילעאום צווישען דעם טרויעריגען קריזיס, וואָס האָט אַרויסגערופען דאָס איבערגעהן די קאָלאָניעס פון באַראָן צו דער חברה יק"א. אין דעם איבערגאַנג האָבען זיך אַרויסגעוויזען פיעל פעהלער, וועלכע זענען געקומען פון דעם פריהריגען סיסטעם. עס איז איין אַלטער כלל, ווען מען וויל פעהלער אויסבעסערען, מוז מען גרייט זיין ברענגען קרבנות. די ערשטע קרבנות זענען נעביך די אַרבייטער אין פאַלעסטינע. די דאָזיגע אַרבייטער האָבען דאָס רעכט צו האָפען אויף אונזער הילף.

און אָט איצטער שטעהט פאַר דעם קאָמיטעט אַ נייע ערנסטע און שווערע, נאָר זעהר אַ וויכטיגע און דאַנקבאַרע אַרבייט — צו

נאַר איינער! ווען דו ריהרסט זיך נור צו צו מיר האָסט דו מאָרגען אַ האַלבע שטאָדט אויף זיך האָסט דו!" דער טוידט איז דיר קאַרג! ווערסט דאַרפען אָבטריטען פון בערדיטשעוו ווערסט דו דאַרפען! אַנטלויפען וואו דער שוואַצער פעפער וואַכסט!...

— פיוט! רב כתריאל, פאַשאָל! — רופט זיך אָן יוסיל צום קאָוטשער און מיר פאָהרען ווייטער.

— וואָס זאָגט איהר צו מיינע גליקען? — מאַכט צו מיר יוסיל און זעצט זיך צו צו מיר — אָט אַזוי ווי איהר זעהט זענען זיי דאָ אַלע אַזעלכע פאַרשוינען. ווער עס האָט געלד און קאָן צאָהלען דער געהט צו פוס, און ווער עס האָט ניט און קאָן ניט צאָהלען דער פאָהרט מיט'ן טראַמוואַי — און נעה מאַך מיט זיי!...

ביי די ווערטער שטעלט זיך אָב דער טראַמוואַי פון זיך אַליין און איידער יוסיל עפענט אויף דאָס מויל קריכט שוין אין וואַגאָן אַריין אַ בלינדער יוד מיט אַ מיידיל, וואָס פיהרט ביי דער האַנד. דער בלינדער אַ געשטופעלטער יוד מיט אַ מעשען פּנים און מיט צוויי ווייסע בעלמעס אויף די אויגען. דאָס מיידיל נאָך גאָר אַ יונג קינד, אָנגעטהון מיט אַ מאַנסבילשען פידזשאַק אויפ'ן קליידיל און מיט רויטע אָנגעדראַלענע הענד. דער בלינדער ציהט אויס דעם קאָפ און זינגט אַ לידעל:

הערט אוים, מענשען!
א מוסר זאָלט איהר זיך נעמען,
פון מיר אצינד...
אַמאָל האָב איך ווי אַלע
געקוקט אויף מיינע אויגען
און היינט בין איך בלינד...

— יודישע קינדער! — רופט זיך אָן דאָס מיידיל — גיט עפּים אַ נדבה אַ בלינדען יודען!

דער יוד וואָס מיט'ן טולופיל טהוט זיך אַ חאַפּ ביי דער קעשעני; נאָר ער פערכאַפט זיך באַלד צוריק; אַ פּנים ער האָט זיך דערמאַנט, אַז ער האָט נישט קיין קליין געלד... יענער, דער געפרוירענער, מאַכט זיך ווי ער דרעמעלט... די יודינע פונ'ם קאָשעק קראַצט אויס ערגיץ פון אַ פעטשיילע אַ גראָשען און טראָגט אונטער דעם בלינדען אַ נדבה מיט אַזאַ מינע גלייך ווי זי וואָלט איהם אונטערגעטראָגען אַ גאָלדענעם מעדאַיל...

— נו? — בעקומען אַ נדבה? נעהט זיך געזונדערהייד! — מאַכט יוסיל קאַנדאוקטאָר צו די אָרעמע לייט, בעגלייט זיי אַרוים פונ'ם וואַגען, טהוט אַ פייף צום קאָוטשער: רב כתריאל, פאַשאָל! און מיר פאָהרען ווייטער.

— נו ווי געפעלט אייך אַ שטיינער? — זאָגט יוסיל קאַנדאוקטאָר און זעצט זיך צו צו מיר — אַנו, לאָם איך פּרובען זאָגען זיי עפּים אַ וואָרט, וועט מען מיך פערוואַרפען מיט שטיינער! איהר שפּיעלט זיך מיט בערדיטשעווער אָרעמע לייט? איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, איידער זיין אַ קאַנדאוקטאָר אָט דאָ אָ איז שוין טויזענד מאָל גלייבער זיין ניט נור אַ בעהעלפער, אַ הונטשלעגער! איהר ווייסט דען וואָס דאָס איז פאַר אַ הונטישע אַרבייט אָט דאָס קאַנדאוקטאראַי? ראשית חכמה איז מען נידעריגער פונ'ם נידעריגסטען. מיין אייגענע שוועסטער, איך האָב איין שוועסטער אין בערדיטשעוו, וויל זי מיט מיר ניט רעדען: "האָסט זיך פערקויפט, זאָגט זי, צו זיי פאַר אַ שמאַנדאוקטער, רייסט פיטאַקליך פון די אָרעמע לייט און נעמסט אָב דעם לעצטען ביסען ברויט פון די בַעֲלֵי עֲגָלוֹת געבאַך!"... און די בעלי עגלות נעבאַך, וואָס טהוען זיי? אַלע טאָג, אַלע טאָג סמ'ען זיי אונז אָב אַ פערד. פון פעטש שמועסט מען ניט. זיי האָבען געשוואָהרען אַז זיי מוזען אָדער אָבשלאָגען מיר די זייטען און מאַכען מיך פאַר אַ קאַליקע, אָדער אָבטהון אַ שפּיציל איך זאָל זיי האָבען צו געדענקען ווייל איך וועל לעבען... "וואָס האָט איהר צו מיר? — טענע איך — ס'איז פאַראַן אַ חוץ מיר קאַרג קאַנדאוקטערעם?"... זאָגען זיי: "מיר וועלען אייך אַלעמען אויסבערבערען הענד און פוס! מיר בעדאַרפען ניט קיין טראַמוואַי אין בער־

בעזעצען די ארבייטער אויף זייער ערד. און אז מען זאל דאס אויס־פיהרען, ברויכען אונזערע פריינד אנווענדען אלע קרעפטען דערצו, און מיר גלויבען אז קיין שום שוועריגקייטען וועלען זיי ניט אבהאלטען, האבענדיג שוין יעצט אזוינע ארבייטער, וואס זענען געוואהנט צו ערד־ארבייט, קענען מיר איצט שטעלען די זאך אויף א בעסערען פונדא־מענט, און אזוי כרויכען מיר אויך ווייטער פלייסיג ארבייטען אין אונ־זער הייליגער פאלקסזאך מיט דעם בעסטען גלויבען, אז די גוטע צוקונפט וועט נאך קומען.

די לעצטע ווערטער האט מען בעשיט מיט אפלאדיסמענטען, נאך לאנגע ויכוחים האט מען אנגענומען פאלגענדע בעשליסע:

1) זיך משתדל צו זיין צו מאכען די קאלאניסטען זעלבסט־שטענדיג; 2) פאר די ארבייטער צו שאפען ארבייט, צו דעם צוועק ווערט געזאמעלט א פאנד פון 200 טויזענד רובל; 3) כדי צו פועל'ען ביי יק"א א גרעסערע אונטערשטיצונג פאר די קאלאניסטען און די ארבייטער, איז בעשלאסען געווארען צו שיקען נאך פסח קיין פאריז א דעפוטאציע, אין וועלכע זענען אויסגעקליבען געווארען פערטרעטער פון די חובבי ציון און פון די ציוניסטען. צו דער דעפוטאציע וועלען געהערען אויסער די פערטרעטער פון די קאלאניסטען און ארבייטער די הערען בארבאש, גלוסקין, אוסישקין, דר. מאנדעלשטאם, דר. כהן, דר. בערנשטיין־כהן, דר. נארדוי, דר. גאסטער, ה. מארמארעק און דר. קאקעש.

אויף דער אסיפה האט געהערשט פיעל לעבען און עס איז געווען א פאלשטענדיגע אחדות צווישען די חובבי ציון און די ציו־ניסטען.

דער אדעסער קאמיטעט האט צו זיין 10־יעהרעדיגען יובילעא־אום בעקומען פיעל ווינשטעלעגראמען פון רוסלאנד און אויסלאנד.

אדעסא. ד. ג.

פאליטישע איבערזיכט.

דער עסטרייכישער פארלאמענט. — די מלחמה אין אפריקא. — די לאגע אין חינא. — די אונרוהען אין שפאניען.

ווי גרויס עס זענען ניט די שוועריגקייטען, וועלכע עס האט אויסצושטעהן דער עסטרייכישער פארלאמענט נעהט ער דאך אלין ווייטער אין זיין ארבייט, האטש יעדער טריט קאסט איהם גענוג מאר־טערניש. גלייך פון אנהויב איז פאר איהם ענטשטאנען די שוועריגקייט מיט דעם אויסקלויבען א פרעזידענטען פון פארלאמענט, וואס דארף פיהרען די אסיפות און אכטונג געבען אויף די ארדענונג אין די ויכוחים. עס איז שווער געווען צו געפונען א מענשען, צו וועלכען אלע זאלען האבען צוטרוי און אויף וועלכען אלע נאציאנען זאלען בעשטעהן. מיט גרויס מיה האט מען אבער דאך צום סוף אזא „גערעכטען" מענשען געפונען, דאס איז א דייטשער גראף פעטער, פון וועלכען מען האפט, אז ער וועט זיך פערהאלטען גלייך צו אלע נאציאנען, זיין גערעכ־טיגקייט האט מען גלייך אויסגעפראבירט דורך די פאדערונג, וואס די טשעכען האבען געשטעלט, אז פארשלעגע און אנפראגען זאלען אנ־גענומען ווערען אויך אין סלאווישע שפראכען און אריינגעטראגען ווערען אין פראטאקאל. די שפראך פון עסטרייכישען פארלאמענט איז ביז איצט געווען נור די דייטשע, פלעגט ווער עס איז האלטען א רעדע אין איין אנדער שפראך, פלעגט מען געווענליך זיך מיט איהר ניט רעכנען, אין די פראטאקאלען פלעגט זי ניט אריינגעטראגען ווערען, מען פלעגט זיך נור בענוגענען אין פראטאקאל מיט די ווער־

דיטשעשו! אונזערע אבות אבותינו האבען זיך בעגאנגען מיט פראסטע בעלי עגלות און אונזערע קינדער וועלען זיך אויך בעגעהן אהן א טראמוואי!"... הייגט געה זיי א קאנדאוקטאר! מיינט איהר דאך מסתמא אז איך ווער ביי־זיי גליקליך? נישט מעהר זאלען דאס פערמאגען די בעלי־בתים פונ'ם טראמוואי וויפיעל איך פערדיען ביי זיי! איהר קאנט פערשטעהן אז נעמען נעם איך צוויי גילדען א טאג אויף מיין עסען מיט מיין קליידונג מיט מיינם אלם־דינג, און טאמער מאכט זיך דער רוח טראגט אן א קאנטראליר און ער האפט ביי מיר עמיצען אהן א בילעט, בעדארף איך נאך צאהלען שטראף אויך. איא מע קאן דערפון לעבען און נאך אונטער האלטען איין אלטע מאמע איין ארעמע? שא. אן געהט דאכט מיר וועלוועל דער קאנטראליר אהער? דאס נעהט ער פון מאטי דעם קאסיר... געוועזן דארט אויף א ברית... רב כתריאל, נשמה מיינע, שמייסט נאר דאס פערדיל לאז דאס געהן גיכער, ווארום דער שווארצער יאהר האט שוין אנגעטראגען דעם קאנטראליר! פאשאל, פאשאל!...

כתריאל בראקט דאס פערדיל אויף וואס די וועלט שטעהט. דאס פערדיל לויפט און וועלוועל דער קאנטראליר לויפט נאך נאכ'ן וואגאן און מאכט מיט ביידע הענד צום קאנדאוקטאר ער זאל אבשטעלען דעם טראמוואי. יוסיל קאנדאוקטאר מאכט זיך ווי ער זעהט ניט און דער טראמ־וואי פליהט. פלוצים— — — — — — — — — — — —

פלוצים הערט זיך א טראסק, א קלאפ פון צוויי דישלעס, א חראפען און א סאפען פון צוויי פערד און קללות ונמרצות פון צוויי קאטשערעס, אזעלכע קללות, וואס מע קאן הערען נור אין בערדיטשעוו צווישען בעלי־עגלצים...

— א חלירע! א מיתה משונה! סע זאל א רוח אין דיין ט... ט... ט... אריין ביז אדם הראשון געפלוינגען געווארען!...

— ווער דערווארגען מיט'ן דישעל און לאז זיך דיר שטעלען דאס מויל אויף א ווייט! א רוח אין דיין ט... ט... דו ביזט בילכער!

— וואו זענען דיינע אויגען, דו ממזר? זעהסט אז איך פאהר רעכטס, נעמט מען זיך לינקס!

— וואו שטעהט דאס געשריבען, דו פארך איינער, אז דו בעדארפסט פאהרען רעכטס און איך לינקס? טאמער איז נאר איבערגעקעהרט דעם פעלק אויף דער אנדערער זייט: איך רעכטס און דו לינקס?

— בהמה! דערויף איז דאך פאראן צוויי ליניעס איך אהער און דו אהין!

— ביזט אליין א פערד! וואו שטעהט דאס געשריבען אז דו אהער און איך א הין?

— ווייסט דו וואס? חאפט זיי בעני מיט זייערע ליניעס, מיט זייערע וואגאנעס מיט זייער גאנצען טראמוואי! געב נור אהער, כתריאל סערדצע, א ציגאר־טוטין טאמער האסט דו?

— ברענען זאלען זיי מיט'ן טראמוואי אויף איין פייער! וואו האב איך טוטין? איך האב געמיינט אפשר האסט דו א ציגאר־טוטין? טהו ניר א זוך אין יענער קעשעני, עזריאל קרוין, דו ביזט א גוט ברודערל, כ'לעבען, וואס מאכט עפים די אלטע דיינע? שטילער געווארען אביסיל?

— ווי לאנג שמייסט מען זי! שטיל איז זי נור דעמאלט ווען זי שלאפט. וואס הערט זיך עפים ביי דיר?

— וואס זאל זיך הערען? מע טהוט מיר אויף די "פאסטראנקעס"... איך האב מורא איך וועל מיט זיי שלאגען כפרות...

ווייסט דו ניט וואס מע טהוט בהמה? דו שלאג בעסער מיט זיי "בלאט"; נעם זיי אויפ'ן "דראנושיק" אזוי ווי איך, וועלען זיי געבען האבער...

— געבען זאל זיי גאט קריינק מיט קדחת א גרויס מיסטעל!... וואס טהוט עפים דער "באולאכער" דיינער? ער נעהט שוין ביי דיר אין פריס־טאוש? צי נאך ניט?

— לאז ער דיר געהן אין גאטס ערד! ער האט מורא פאר א בייטש און מאכט "לעמעל"... א שוועבעלי האסט דו? געב פייער;...

טער, דאס דער הער דער און דער האט גערעדט טשעכיש אדער פויליש, וואס אבער האט ער געזאגט, פלעגט דער פראטאקאל ניט איבערגעבען. פארשלעגען און אנפראגען פלעגען כיז איצט אנגענומען ווערען נור אין דער דייטשער שפראך. מיט אזא העכערער שטעלונג, וועלכע די דייטשע שפראך האט פערנומען צו די סלאווישע שפראכען, האבען די סלאווישע פארטייען ניט געקענט זיין צופריעדען. די נאציאנאלע בעוועגונג, וואס איז אויפגעשטאנען צווישען די סלאווישע פעלקער, האט פערלאנגט, אז די סלאווישע שפראכען פון די עסטרייכישע אונטערטהאנען זאלען קריגען דאסזעלבע רעכט ווי די דייטשע שפראך. אלע נאציאנען פון עסטרייך, שטעהט בפירוש אין די גרונד־געזעצען פון עסטרייך, האבען גלייכע רעכטע, צי פאר וואס זשע פרעגען די ניט דייטשע דעפוטאטען פון פארלאמענט, זאל די דייטשע שפראך הערשען איבער אלע אנדערע שפראכען? סלאווען זענען דא אין עסטרייך מעהר ווי דייטשען און זיי האבען דערום דאס רעכט צו פערלאנגען אז זייערע שפראכען זאלען ווערען אין פארלאמענט גלייך געשטעלט מיט דער דייטשער שפראך. די דייטשען אבער, וואס האבען ביז איצט געהאט די הערשאפט אין עסטרייך, ווילען פון זייערע הענד ניט ארויסלאזען די רעכטע, וועלכע זיי האבען געירש'ענט פון זייערע עלטער־ויידעס און ווילען זיך ניט אבזאגען פון דער פיהרענדער ראליע, וועלכע זיי האבען ביז איצט געשפיעלט. ניט האבענדיג קיין מוטה ארויסצוטרעטען אפען מיט דער ריכטיגער טענה געגען די ניט דייטשע נאציאנען, ברייגגען זיי איין אנדער טענה, דאס די פיעל שפראכען, אין וועלכע מען וועט אנהויבען צו רעדען אין פארלאמענט, און די פראיעקטען, וועלכע וועלען דארפען פארגעלייענט ווערען אין דער שפראך, אין וועלכע זיי זענען געשריבען, און די איבערזעטצונגען אין דייטש וועלען צונעהמען פון פארלאמענט אומזיסט פיעל צייט, וועלכע ער האט נייטהיג אויף וויכטיגערע זאכען. געוויס איז דאס ניט גאנץ בעקוועם, אבער, ווען עס נעהט אום אזא וויכטיגע מלחמה פאר די נאציאנאלע רעכטע, ווען די סלאווישע פעלקער פון עסטרייך ווילען זיך צושלאגען צו דערזעלבער נאציאנאלער זעלבסטשטענדיגקייט ווי די דייטשען, איז ניט אזוי וויכטיג די פראגע פון בעקוועמליכקייט. אזוי ווי דער פארלאמענט אבער האט איצט ניט געהאט די מעגליכקייט אריינצוגעהן אין ויכוחים איבער די געשטעלטע פאדערונג, האט מען איבערגעגעבען דעם פרעזידענטען, ער זאל אליין דערווייל בעשטימען: ווי זיך צו בעגעהן מיט אנפראגען און פארשלעגען, וואס ווערען געמאכט אין פרעמדע שפראכען. דער פרעזעס האט בעשטימט א פשרה, אז שריפטליכע פארשלעגע אין פרעמדע שפראכען זאלען אנגענומען ווערען, אין פארלאמענט אבער זאלען זיי פארגעלייענט ווערען נור אין דייטשער איבערזעטצונג, און אין די פראטאקאלען זאלען זיי אריינגעטראגען ווערען אי אין דער אנגעגעבענער שפראך אי אין דייטשער איבערזעטצונג. דער דאזיגער בעשלוס פון פרעזעס האט די סלאווען ניט בעפרידיגט און האט ארויסגערופען גרויסע פראטעסטען און סקאנדאלען אין פארלאמענט, און עס האט גאנץ ווייניג געפעהלט, מען זאל ניט אריבערגעהן אין א געשלעג. די סלאווען אבער האבען דאך ניט אויסגעפיהרט און מוזען זיך דערווייל בענוגענען מיט דער פשרה, וועלכע גראף פעטער האט געמאכט.

די מלחמה אין אפריקא האט איצט צו פערצייכענען א וויכטיגען נצחון פון די ענגלענדער. עס איז זיי געראטען ארומצורינגלען דעוועטען מיט א גרויסען חיל. זיך דורכשלאגענדיג א וועג צו אנטלויפען, האט ער פערלארען 50 בויערען, וועלכע זענען געפאנגען געווארען, הארמאטען און פיעל פראוויאנט. זיין חיל, וואס איז בעשטאנען פון 14?0 מענשען איז פונאנדערגעיאגט געווארען, און דעוועט מיט 300

און אט אזוי לאזען זיך אריין ביידע קאוטשערעס אין א לאנגען שמועס אויף בעלי־עגלה־לשון, ווי די גרעסטע גוטע ברידער. אויך ביידע קאנדאוקטארעם פערבינדען צווישען זיך א שמועס גאר פריינדליך. ביז עס קומט אן וועלוועל קאנטראליר פרייליך פונ'ם ברית, און מאכט א געפולדער.

— א רוח אין אייער פארענט אין מיטען אריין! איהר האט זיך שוין ווידער פערביטען מיט די יוצרות? אייער גליק וואס איך בין היינט אביסיל אויפגעליינט פונ'ם ברית, וואס אונזער קאסיר מאטי האט געמאכט. הערט איהר, קינדער, האט ער געמאכט א ברית — זאל ארוח אין זיין טאטען אריין! ניט אומזיסט זיצט ער ביי דער קאסע... איך וואלט אויך א בעל'ן געוועזען! א סך בעסער ווי זיין א קאנטראליר, נאכלויפען נאכ'ן וואגען ווי א הונד!... נאר איהר מוזט זיך, קינדער, צעפאהרען... רב כתריאל סערדצע נעמט זייט מוחל שפאנט איבער דאס פערדיל מיט'ן דישעל און פאהרט צוריק אויפ'ן וואגזאל און רב עוריאל וועט אייך נאכפאהרען הינטען...

— וואס איז עפים געפאלען דער גורל אויף מיר? — זאגט כתריאל. לאז עוריאל איבערשפאנען דאס פערדיל און לאז פאהרען צוריק אין שטאדט אריין און איך וועל איהם נאכפאהרען הינטען.

— רב עוריאל! — רופט זיך אן דער קאנטראליר — נעמט, זייט מוחל, שפאנט איבער דאס פערדיל און פאהרט צוריק אין שטאדט אריין.

— אבער נאר לא מיט א לאנגע כף! — זאגט עוריאל — איך קאן בעשטעהן אז כתריאל זאל איבערשפאנען דאס פערדיל און פאהרען צוריק צום באהן.

— איך זאל וויסען דער טוידט זאל מיר זיין, — זאגט כתריאל — פאהר איך ניט צוריק!

— איך זאל וויסען אז איך נעם דא איין א מיתה משונה — זאגט עוריאל — ריהר איך ניט פונ'ם ארט.

— אזא יאהר! אזא מזל! — מישט זיך אריין די יודינע — חאפט דעם קאשעק מיט עפעל און קריכט ארויס פונ'ם טראמוואי. א שענער פאהר! פיטאקליך הייסען זיי זיך נאך צאהלען! ווען איך געה צו פוס וואלט איך שוין זעכס מאל געווען אין שטאדט וואלט איך! א "טרעמבייך" האבען זי צונעקלעהרט אין בערדיטשעוו — טפו זאלען זיי ווערען!...

— און די יודינע מיט'ן קאשעק עפעל לאזט זיך געהן צו פוס.

— ווער איז די יודינע? — מאכט וועלוועל קאנטראליר צום קאנדאוקטאר.

— ס'איז געציכע, געציכע, די אלמנה, איהר קענט זי ניט? — זאגט יוסיל־קאנדאוקטאר.

— וואס וועט זיין? — זאג איך צום קאנדאוקטאר — מיר וועלען שוין דא שבת האלטען?

— אזוי ווייזט דאס אוים — מאכט ער און פערדרייט א פאפיראס

"א פנים — טראכט איך מיר — אז מע בעדארף נעמען די פיס אויף די פלייצעס און עולה רגל זיין אין שטאדט אריין... איך נעם מיי טשעמאדאנטשיק אין די הענד אריין און לאז מיך געהן מחילה צו פוס, פאהרען אן פון הינטען חברה בעלי עגלצים מיט א פייף מיט א הוק און מיט א געלעכטער.

— אהא? דער רבי האט נישט געוואלט עסען קיין טייגליך מיט פאסאלים? איהר האט נישט געוואלט פאהרען מיט קיין פראסטען בעל־עגלה? מיט'ן "טראמבעליק" האט זיך אייך געגליסט? אייער גליק וואס איהר זענט נאך ארויס גאנץ, נישט געמאכט פון אייך קיין פרעושעניצע... קריכט שוין אין בויד אריין פעטער מיט'ן טשעמאדאנטשיק, קריכט אין וואס פאר א בויד איהר ווילט, ביי אונז איז יד אחת, א מכה בחברותה, וואס נאמי ניט אבי אין איינעם... וויא, קינדער, וויא — וויא!...

איך קריך מיט מיין טשעמאדאנטשיק אין בויד אריין און פאהר אריין קיין בערדיטשעוו מיט גרוים פאראד.

(פארטזעצונג קומט.)

איבערגעבליבענע זענען קוים אַנטרונען געוואָרען פֿון די ענגלענדערס הענד. אויך דער בויערשער גענעראַל באָטהאַ האלט זעהר שמאָל, עס איז מעגליך אַז איהם זאָל אויסקומען זיך אונטערצוגעבען.

מיט דער לאַגע אין חינא איז אייראָפּע איצט מלא שמחה. דער פֿערלאַנג פֿון די פֿעראייניגטע מלוכות ווערט ערפֿילט; בעת די לעזער וועלען זעהן פֿאַר זיך די דאָזיגע שורות, וועלען שוין די הויפּטשולדיגע געטויט ווערען. עס וועלען אויפֿגעהאנגען ווערען די חינעזישע מינסטאָרען פֿון בילדונג און יוסטיץ און צוויי פּרינצען—טואַנס ברידער, דערפֿאַר וואָס זיי האָבען אויפֿגעהעצט די חינעזער צו מאכען פּאָגראָמען געגען די קריסטען און פֿרעמדע אונטערטהאַנען. צי וועט די שטרענגע שטראָף פֿון די חינעזישע בעאַמטע גיכער פֿיהרען צו אַ שלום, וועלען מיר ערשט שפּעטער זעהן.

נאָכדעם ווי עס זענען אומגעביטען געוואָרען דאָס מיניסטעריום אין איטאַליען און רומעניען, איז אויך געקומען א שלעכע צייט פֿאַר דעם שפּאַנישען מיניסטעריום. די לעצטע וואכען זענען אין אַלע גרויסע שטעדט פֿון שפּאַניען גע־ען גרויסע אונאָרדענונגען, געגען וועלכע דאָס מיניסטעריום האט זיך אַרויסגעוויזען צו שוואַך. שפּאַניען איז צוטהיילט אויף צוויי שטאַרקע פֿיינדליכע פּאַרטייען: ליבעראַלע, וואָס ווילען וואָס מעהר פֿערגרעסערען די פֿרייהייט פֿון לאַנד, און קאָנסערוואַטיווע, וועלכע געהען צוזאַמען מיט די גייסטליכע, די פֿערפֿינסטערטע יעזואיטען. די גייסטליכע, וואָס שפּילען אַ גרויסע ראָליע ביים קעניגליכען הויף, האבען דורכגעפֿיהרט אַז די קראָנפּרינצעסען זאָל טהון אַ שידוך מיט אַ זוהן פֿון גראַף קאַזערטאַ. דער דאָזיגער גראַף געהערט צו די נאָהענטע פֿריינד פֿון דער קאַרליסטישער משפּחה וועלכע פֿיהרט פֿון פֿיעל יאָהרען אַן מלחמות מיט דער קעניגליכער פֿאַמיליע איבער דעם קעניגליכען טראָן. די פּרינצען פֿון דער משפּחה וואָס טראָגען דעם נאָמען פֿון קאַרלאָס, האָבען פֿריינד און פֿיעל אַנהענגער אין די גייסטליכע, וועלכע זיי זאָגען צו אַז מיט זייער הערשאַפֿט וועלען זיי שיצען דעם קאַטוילישען גלויבען און אונטערדריקען די פֿרייהייט פֿון לאַנד. קאַזערטאַ האָט געדיענט אין דאָן קאַרלאָס היל און געווען דערפֿאַר אָבגעמשפּט אין שפּאַניען צום טויט. איצט אבער איז געוואָרען דער פֿערמשפּט'ער גראַף אַ קרוב למלכות. אין דעם זעהען די שפּאַנישע ליבעראַלען אַ גרויסע סכנה פֿאַר די פֿרייהייט אין לאַנד און זיי האבען מיט אַלערליי פּראָטעסטען און אונאָרדנונגען אין די גאַסען פֿון מאַדריד און אין אַנדערע שטעדט געוואָלט בטל מאַכען דעם שידוך. נאָר דאָס האָט זיך זיי ניט איינגעגעבען, דער שידוך איז דורכגעפֿיהט געוואָרען, אב״ר דאָס געפֿיהל פֿון אונצופֿרידענהייט איז שטאַרק פֿערגרעסערט געוואָרען אין אַלע בעסערע טהיילען פֿון שפּאַנישען פֿאָלק.

י. ל.

איבער דאס גאָלדענע געהטאָ. *)

II.

אַז מען וויל בעטראַכטען אַלע גאָרישקייטען פֿון די דייטשע רעפֿאָרמפּאַרטיי, אַז מען וויל זעהען, ווי זיי ווייסען נעביך אַליין ניט וואָס זיי ווילען, — מוז מען אָנזעהען זייערע יודישע ימים טובים. די יודישע ימים טובים האָבען אַזוי פֿיעל פּאָעזיע, אַזוי פֿיעל הערליכקייט, אַז אַפֿילו אונזערע פֿיינד בויגען זיך פֿאַר זייער גרויסקייט. אָבער אַז מען נעהמט צו פֿון זיי זייער טיעפֿען כאַראַקטער און מען פֿערפּלאָנטערט זיי מיט אַלערליי היינטיגע צאַצקעליך, קריגען זיי גאָר אַ משונה'דיגען פּנים. זיי זעהען אויס ווי אַ חינעזער אין איין פראַק, אָדער ווי איין פֿראַנצויז מיט אַ לאַנגען צאָפּ. די פּאָעזיע פֿון דעם יודישען יום־טוב ליעגט אין זיין היסטאָרישען גרונד, אין די טייערע זכרונות וואָס ער וועקט. אָט, איז אונזער פסח, אונזער זמן חירותנו, אַ הערליכער יום טוב! דאָס יודישע פֿאָלק דערמאָנט זיך, אַז מען איז געוועזען קנעכט, מען האָט ניט געהאַט קיין מענשליכע קולטור, און מען האָט זיך בעפֿרייט. מען איז געוואָרען צו אַ לייטיש פֿאָלק מיט אַ ריינער קולטור. האָטש מען איז נעביך יעצט פֿערשוואַרצט אין צרות, מען איז אונטערדריקט פֿון דלות און פֿון פֿיעלע שונאים, אָבער — מען איז דאָך פֿאָרט איין גליעד פֿון דעם גרויסען כלל ישראל. מען געהערט צו דער נאַציאָן וואָס האָט זיך'טריט פֿאַר טריט דערקעמפּפט איהר פֿרייהייט, ביז עס איז ווערטה געוואָרען צו ווערען איין קולטורפֿאָלק. עס גיט זיך אַ שווערער זיפֿץ, אַז מען רעדט ארויס דאָס וואָרט זמן חירותנו... געוואָלט, וואו איז אונזער פֿרייהייט? מיר זענען ניט פֿריי, ניט פֿון אינוויינינג, און ניט פֿון אויסענווייניג, פֿערחשכ'ט פֿון דאגות און פֿון אונוויסענהייט! אָבער וואָס פֿרעג איך נאָך מיינע זאָרגען? דאָס יודישע פֿאָלק לעבט און עס וועט לעבען, עס מוז ווידער ליעב קריגען די פֿרייהייט, מיר וועלען ווידער געהן אַהיים, מיר וועלען ווידער זיין גליקליך. מען קריעגט אַ נייעם מוטה, אַ נייעם טרייסט, אָראָב מיט דער שוואַרצקייט! עס איז יום־טוב ביי יודען, מען מוז האָפֿען, מען ערפֿרישט זיך פֿון דעם טעם פֿון עונג יום־טוב, מען הערט דעם חזן מיט זיינע נייע נגונים, מען לעקט די פֿינגער פֿון דעם מגיד'ס נייע משלים און מען געהט אַהיים און מען עסט דעם צימעס מיט חשק. נעכטען געהונגערט, איבערמאָ־גען מן הסתם וויעדער הונגערן, מילא מען איז דאָך איין יוד, — אָבער היינט איז יום־טוב פֿאַר יודען, היינט שפּירט מען דעם גלות וועניגער.

אָט קוקט אָבער אָן אַ פסח אין דייטשלאַנד. מילא אויף דער גאַס מערקט איהר אַוודאי ניט, אַז עס איז יום־טוב. נו, חאַפּט מען זיך אַריין אין טעמפּעל, אין דעם געפֿענגניס פֿון דער יודישער נשמה. און וואָס זעהט מען דאָרטען? דער פּרעדיגער שטעהט מיט זיין טאַלאַר און קוקט מיט איין בייז פּנים אויף די ליידיגע בענק, די נבאים זיצען מיט זייערע קאַפּעלושען אויסגעפּוצט און ווייסען ניט וואָס זיי זאָלען טהון. נעכטען אָבענד האָבען זיי נאָך געהערט אין דער פֿערזאַמלונג, אַז די יודען זענען עכטע דייטשען און זיי געהערען מיט'ן גוף און נשמה צו דער דייטשער נאַציאָן. אָלאָ וואָס? דער טאַטע האָט געפֿייערט פסח, מוז מען אויך פֿייערן פסח, האָט מען געקויפֿט מצות און מען געהט אין שול, איז מען יוצא. וואָס וויל דער רבונו של עולם מעהר! דער חזן זינגט טאַקע גאַנ'ץ שען, אָבער פֿאַר דריי טעג איז מען געוועזען אין טהעאַטער, און דאָרטען זינגט מען נאָך פֿיעל שענער. דער פּרעדיגער, דער הער דאָקטאָר, פּרעדיגט מיט שענע ווערטער און מאַכט מיט די הענד און דרעהט זיך. ער דערצעהלט, אַז פסח איז אַ צייכען פֿון פֿרייהייט און קולטור, און אַז מיר יודען וועלען בעקעהרען אַלע פֿעלקער צו אחדות הבורא, און אַז מיר מוזען זיין גוטע פּאַטריאָטען פֿאַר דייטשלאַנד און מוזען האָבען ליעב אַלע מענשען. דער עולם הערט דעם שענען דייטשען פּלפּול און געהט אַהיים און איז אַזוי קלוג ווי פֿריהער. פֿון דער יודישער צוקונפֿט האָט מען זיך מיאש געוועזען, פֿון דער יודישער געשיכטע ווייס מען ניט פֿיעל, — נו, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ פסח אָהן זאַלץ און אָהן פּעפּער? עס איז איין יום־טוב אָהן פּאָעזיע, אָהן האַרץ, וואָרום מיט פּוסטע ווערטער קען מען קיין פּאָעזיע ניט מאַכען. די גאַנצע יודישע פּאָעזיע ליגט אין דעם נאַציאָנאַלען געפֿיהל און אַז דאָס פֿעהלט, פֿעהלט די גאַנצע הערליכקייט.

*) דער ערשטער ארטיקעל איז געדרוקט אין נו' 38 און 39 פֿון פֿאָריגען יאָהר.

נאך קלארער קען מען דאס זעהן, ווען מען קוקט זיך צו צו דעם דייטשען תשעה־באב. דער תשעה באב פון די אלטע רוסישע יודען איז איין גרויסער, געוואלטיגער טאג. פינסטער, טרויריג און שרעקליך ווי די כאעזיע פון דעם טויט. ווען איך שטעל מיר פאר איין שול אדער איין יודישעס הויז אין רוסלאנד אין דעם טאג פון תשעה באב, ציטער איך ווי פון פיעבער. עס ליגט א גאנצע וועלט פון טרעהרען און זיפצען אין דעם תשעה באב. עס איז דאס געשריי פון איין געדריקטען פאלק, דער טיעפער שמערץ פון געמאטערטע מענשען, וואס קוקען מיט טרעהרען אויף זייער גרויסע פערגאנגענהייט און בייגקען מיט דעם גאנצען הארצען צו א נייער צוקונפט.

דער דייטשער תשעה באב איז ניט טרויריג, נאר קאמיש. ער האט קיין טעם און קיין ריח ניט. עס פעהלט איהם דער היסטארישער גרונד. אט לאמיר אונז פארשטעלען, איין געבילדעטער קריסט וועט אריין קומען אין רוסלאנד תשעה באב אין א שול. ער וועט פרעגען: „וואס איז דאס?" מיר וועלען איהם ענטפערן: „נאציאנאלע טרויער!" ער וועט אונז ניט נור פערשטעהען, נאר ער וועט אויך אליין דער־ציטערט ווערען פון דער גרויסקייט פון דעם געפיהל. ער וועט פערשטעהן, אז אזוי פייערט איין פערשוואַרצטעס פאלק זיין גרויסע טרויער, דעם טאג, ווען עס איז פערטריבען געווארען פון זיין פאטערלאנד און האט פערלארען זיין גליק.

שטעלט אייך אבער פאר, דער זעלביגער געבילדעטער קריסט וועט אריינגעהן אין א דייטשען טעמפעל. ער וועט פרעגען:

— „וואס איז דאס עפעס פאר א משוגה'דיגער יום־טוב?"

— „עס איז איין טרויער!"

— „נאך וועמענען טרויערט איהר דאס?"

— „מיר בעקלאגען די צערשטערונג פון דעם טעמפעל פון ירושלים פון פאר צוויי טויזענד יאהרען".

— „וואס ארט אייך דער אלטער טעמפעל? איהר זענט דאך דייטשען, די דייטשען האבען דאך נאך פיעל שענערע טעמפלען ווי יענעם?"

— „עס איז איין ארט ערינערונג פון דער פערגאנגענהייט."

— „וואס ווילט איהר פון דער פערגאנגענהייט? איהר זאגט דאך, אז איהר ווילט ניט מעהר הערען פון ארץ ישראל! איהר האט דאך אבגעשאקעלט די קליינע אידעאלען און האט אנגענומען אונזערע גרויסע אידעאלען!"

— „יא, טאקע אמת, אוודאי, אבער — עס איז ביי אונז איין מין געפיהל, וואס צווינגט אונז אזוי צו טהון, האטש מיר ווייסען ניט פאר וואס".

זעהט איהר, דאס איז דער אונטערשיעד: ביי די רוסישע יודען לעבט די נשמה פון דעם פאלק, אין דייטשלאנד איז אלדינג אבגעשטארבען און עס איז נור געבליבען א שוואכע ערינערונג. דארטען איז נאך דאס הארץ און די געפיהלען יודיש, מען לאכט און מען וויינט, מען טראכט און מען האפט ווי יודען, און ביי אונז זענען מענשען, וואס האבען מורא צו פיהלען ווי יודען, ווייל זיי ווילען מיט געוואלט זיין דייטשען.

איך האב מיר שוין הונדערט מאל געפרעגט: צי זענען די דייטשע יודען איין אבגעשטארבענער אבר פון יודישען גוף און קענען גאר ניט מעהר געהיילט ווערען? אדער זענען זיי נור איינגעשלאפען און אז מען וועט זיי וועקען וועלען זיי ווידער אויפשטעהען! טהייל מאל גלויב איך אזוי און טהייל מאל אזוי.

טהייל מאל קומט א נייער גרויסער געדאנקען, וואס איך האף, אז ער וועט מאכען די דייטשע יודען ווידער לעבעדיג, דערנאך קומען אהער די גרויסע העלדען פון די פוסטע און קלינגענדע ווערטער. און — פון דער גאנצער זאך ווערט א האהן.

אום 26־סטען דעצעמבער בין איך געפאהרען דעם גאנצען טאג און די גאנצע נאכט פון קארלסרוהע קיין בערלין צו א גרויסער אסיפה, וואו מען זאל בעראטען איבער דעם געפלאנטען דייטשען יודען־קאנגרעס און אז איך בין צוריקגעפאה־ען, האב איך מיך „געשעמט", ווי איין קליינער יונגיל. עס איז געוועזען א גרויסע פערזאמלונג, עס זענען צוזאמענגע־פאהרען די „פיהרער" פון גאנץ דייטשלאנד, דאקטורים, פראפעסארען און קאמערציענרעטע און יוסטיץ־רעטע, און מיר זענען געזעסען 6 שעה און האבען גערעדט און עצות געהאלטען, און — ארויסגעקומען איז טאקע חוזק מיט חוזק פון דער גאנצער מעשה. זיי האבען טאקע נעבעך קיינער ניט געוואוסט, וואס זיי ווילען. „עס זאל וואס געשעהען, עס מוז וואס געשעהען!" האט מען געשריען מיט קולות. אבער, אז מען האט געפרעגט: „וואס זאל געשעהען? האבען אלע געשוויגען. מען זעהט אין דייטשלאנד נור דעם אנטיסעמיטיזם און רעדט נור פון אנטיסעמיטיזם און פערגעסט אן אלע אנדערע זאכען.

אצונד האבען אנגעהויבען די ציוניסטען אין דייטשלאנד זיך צור־צוהאפען צום יודען־קאנגרעס. זיי האלטען פאלקס־פערזאמלונגען, זיי רעדען פיעל פאר דעם קאנגרעס, און אז מען פרעגט זיי: „וואס זאל מען טהון אויף דעם קאנגרעס? גיט אונז איין פראגראם!" שטעהען זיי ווי א האהן אין בני אדם. זיי ווייסען טאקע נעבעך אויך ניט. וואס זיי ווילען, זיי זענען אויך האלבע און ניט גאנצע. די אסימילאנטען אין דייטשלאנד האבען מורא צו זיין גאנצע יודען, און די ציוניסטען האבען מורא צו זיין גאנצע ציוניסטען. זיי זינגען ברוך השם אויך דייטשע פאטריאטישע ליעדער און רעדען און שרייבען פון זייער „טייערען דייט־שען פאטערלאנד". דער ציוניזם איז דאס אלטע יודענטהום אין א נייער פארם. ווער עס ווייס נישט פיעל פון דער יודישער געשיכטע און פון דער יודישער ליטעראטור און ווער עס איז פרעמד מיט דעם יודישען לעבען, — דער וועט קיינמאל ניט ווערען איין ווירקליכער ציוניסט.

נאר די דייטשע יודען האנדלען, ניט מיט אלטע קליידער, מיט זייערע אידעאלען. „מיר ווילען זיין יודען, אבער — ניט צופיעל. מיר ווי־לען האלטען הייליג די פערגאנגענהייט, נאר ניט חס וחלילה א יודישע צוקונפט!" אבער עס איז איין אלטע מעשה, ווער עס האט ניט קיין צו־קונפט, דער ליעבט אויך ניט די פערגאנגענהייט. דאס לעבען ליעגט אין דער צוקונפט און ניט אין דער פערגאנגענהייט.

די דייטשע ציוניסטען ווילען זיין דייטשען און דאך ניט קיין דייטשען, נאציאנאלגע יודען און דאך ניט קיין נאציאנאלנע יודען. דאס וועט זיי העלפען פאר א קורצע צייט, אבער ניט פאר לאנג. ווער עס וויל מאכען פראפאגאנדא פאר א גרויסע אידעע, מוז אליין זיין שטארק און מוטיג.

ר' שמשון רפאל הירש אין פראנקפורט האט א מאל געזאגט: „אין גאס געהען די מענשען אויף דעם טראטואר, די בהמות פאהרען אין מיטען". איין ווירקליכער כאראקטער דענקט און האנדעלט לאגיש נאך רעכטס אדער לינקס. די שוואכע און קליינע מאכען פשרות מיט די אנ־דערע און געבען נאך א ביסיל און ווידער א ביסיל, ביז פון דער גאנצער אידעע בלייבט גאר נישט איבריג.

קארלסרוהע (באדען). פאביוס שאך.

בריעף אוים ווארשוי.

(וועגען יודישער חוצפה).

עס איז פשוט משוגע צו ווערען!

ווארום באמת — וואס טהוט מען?

נעלד אויף באלער, ווערט וואס א מאל וועניגער! נייע שאנסאנעט־קעס, מען זאל קענען האבען איין אבענד יצר הרע פאר א רובעל, קומען נישט. נייע קלוינען — דער צירק זאל אינטערסאנטער ווערען, בעווייזען זיך נישט, און פאר דער פאליטיק געהט זיך אן די גרינגע גאל...

וואס איז היינט פאליטיק? גאר נישט!

אין פאריז געהט א סדרה — אסומפציאניסטען; ווייסט דער טייוועל וואס פאר א שווארצע חברה דאס איז!

דער "פשעגלאנד־טיגאדניאווע", וועלכען די "ראלא" האלט פאר א יודיש בלאט, זאגט אז די אסומפציאניסטען זענען א בעהאלטענע חברה פון גלחים אינטריגאנטען, וואס ווילען איבערקערען די גאנצע פראנצויזישע רע־פובליקאנישע שיסעל, און אונזער "קוריער־ווארשאווסקי", לעווענטאל'ס, דעם געוועזענעם אפטרופוס פון יודישען שפיטאל'ס בלאט, זאגט להיפוך: די אסומפציאניסטען זענען ווייסע, שטילע טויבען, וואס האלטען זיך אין דער הויך אויף די שפיצען פון קלויסטער און מען הערט נישט זייער פארע...

און געה ווייס!

פון אפריקא הערט זיך נישט מעהר נאר ויסעו ויחנו. אהין גערוקט, אהער גערוקט, צוויי בויערן געפאלען, פיער ענגלענדער געפאנגען. — עס ווערט נמאס ומאוס!

ענגלאנד האט זיך פערקייכט אין מיטען איינשלינגען דעם בויער; נישט ארויס צוווארפען, נישט אראב צו שלינגען, גאר נישט! וואלטען האטש די בויערן אונטערגעלעגט יאהאניסבערג, אין דער לופט זי אוים צו שפריג־גען! וואלט האטש געפאלען א הייסער דעמאנטענער רעגען...

פון חינא קומען אזוינע שקרים, אזוינע גוזמאות: אז, ווען נישט, וואס אויף דער קראקויער־פארשטאדט איז פארהאן איין אפען געוועלב מיט א שילד מיט חינעזישע אותיות, — ווען נישט, וואס דארט שטעהט א בפירוש'ער לעבעדיגער חינעזער, מיט איין אמת חינעזישען צאפ, אויף וועלכען די ווייבער קוקען מיט וואסער אין מויל און אויגען פאר קנאה, ווען נישט וואס ער שטעהט א גאנצען טאג און פערקויפט, ווי ער אליין זאגט, ריינעם חינעזישען טהיי מיט א צולויג וואלטען מענשען געזאגט. "איוב לא היה ולא נברא!" — עס איז קיין מלחמה נישט פארהאן, קיין חינא נישט דא! עס איז א חלום, איין אויסגעטראכטע מעשה; ווי די דריי פראנצויזישע ברידער „גלייכהייט, פרייהייט, ברידערשאפט", מיט וועלכע מען האט א לאנגע צייט צו נארען געמאכט דעם עולם.

הכלל — פוסט, — תהו ובהו!

וואס דען טהוט מען? פון וואס שרייבט מען אין צייטונגען? האט מען זיך טאקי אזוי לאנג געבראכען דעם קאפ, ביז מען האט געקראגען פון וואס צו רעדען, מיט וואס די צייט צו פערברענגען, אבי נישט פון זיך אליין צו קלערען, אבי פטור צו ווערען פון נאציאנאליזם, ציוניזם און אלערליי נעטא־געשפענסטער, וואס שרעקען די ווארשויער לייט ביי טאג און ווערגען ווי ביי נאכט... א ניי עסק האט מען געפונען — — יודישע חוצפה!

עס איז אפילו ניט קיין נייע זאך! נאר אפילו, ווארט דער גרעסטער שניידער פון פאריז, וואס שאקעלט מיט גאנץ ווארשוי ווי מיט א לולב, איז אויך נישט מחויב, אפילו איין מאל אין יאהר, אויסצוקלערען א נייע מאדע; ער נעמט איין אלטע, און פרישט זי אויף. אז די אלטע מאדע ווערט ניי, צוריק שען, ווערט זי צוריק א מאגנעט, וואס ציהט אוים די ווייבער דאס הארץ און ביי די מענער דאס ביסיל מטבעות...

די פראגע וועגען דער יודישער חוצפה איז זעהר אלט; אזוי אלט, ווי די יודיש־פוילישע, אדער די פויליש־יודישע אסימיליאציע, מיט איהר אלטען פראגראם, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין איין ווארט: שא! "שא! שטיל זאל זיין! דיין קול זאל מען נישט הערען! דיינע תנועות זאל מען נישט זעהען! קיין פאה, קיין פאלע, קיין יודיש ווארט! בפרט אין א "צוקערניע"!

אזוי האט עס געהייסען!

טראגען א לולב מיט איין אתרוג אין גאס — פוי, יודישע חוצפה! יענער מיט די אנגעצונדענע ליכטליך און בעזעמליך, — מעג! איין איבער־געשפאלטען פוטער'ן מיצל, צוזאמענגעבונדען מיט בענדליך, איז א מחיה; א "פריוועסאווקע" — זאל גאט היטען! א העוה זיך בעווייזען דערמיט אין גאס! ווער שמועסט רעדען א ווארט יודיש אין גאס, אין טראמוויי, אין וואגאן פון אייזענבאהן, — דאס איז שוין שפיץ־דיי־שפיץ חוצפה!

א צייט לאנג האט א יודיש־פוילישער, אדער א פויליש־יודישער משכיל גאנצע טעג און נעכט געשפיגען מיט "חיצפה"...

אלץ ווערט אבער נמאס און די חוצפה איז אויך נמאס געווארען; מען האט אן איהר פערגעסען... אצונד, אין דער שלעכטער צייט, האט מען זיך אן איהר דערמאנט, מען האט ארויסגערוקט פון אלטען אויווען א צובראכען ערדערן טעפיל מיט'ן פערגליווערטען, פערשימעלטען חוצפה־מאכל, מען האט עס אויפגעפרישט, דערוואַרעמט, צוגעזאלצען, צוגעפעפערט..., און, נאט אייך, יונגליך און מיידעליך און עסט! פערשטופט אייך די מיילער און רעדט נישט פון געטא, ציוניזם, נאציאנאליזם, קייט נישט און שלינגט נישט די הארטע זאכען, פון וועלכע א פויליש־יודישער, אדער יודיש־פוילישער מאגען פערדארבט זיך אויף אייביג אז קארלסבאד וועט איהם נישט העלפען.

— — — — — — — — — — — — — — —

און צוריק די אלטע שאלה: צי איז פארהאן יודישע חוצפה, צי ניין?

איינער זאגט: יא, איין אנדערער: ניין, א דריטער מיינט: א מאל איז געוועזען און היינט איז נישט דא!

און אלע צדדים ברענגען ראיות, פעררופען זיך אויף פאקטען.

נאט אייך עטליכע:

עס איז פארהאן אין ווארשוי א "צדקה גדולה". נישט קיין יודישע, נישט קיין קריסטליכע, נאר בכלל א צדקה גדולה. הייסען הייסט זי: "ווארשאווסקע טאווארזישטווא דאבראצינאסצי", פערשרייבען דער צדקה־גדולה הייזער, קאפיטאלען, מעג יעדער, אפילו דער גרעסטער חוצפה'ניק — א יוד! דער "סטרוזש" פון הויז, וואס געהט פון צייט צו צייט ארום פון טהיר צו טהיר מיט א רשימה אויף נדבות אויף דער צדקה גדולה, מאכט אויך נישט קיין חלוק, ווען ביי וועמען פסח נעפאלט! ווער עס גיט, פערשרייבט זיך, ביי דעם נעמט ער. הכלל — די חברה נעמט ביי אלע; ניבען, זאגט מען, גיט זי נישט אלע... און עס איז קיין וואונדער נישט! מיר האבען ערשטענס אונזער "קהל־שטוב", מיר האבען אונזערע בעלער און קאנצערטען אויף צדקה, אונזערע "שניי־קוילען" אפילו פאר יודישע ארימע לייט! אויף דעם גרינדען מיר א נייע יודישע "צדקה גדולה", וואס די רעגירונג האט שוין ערלויבט...

און צווייטענס, ווייזט אוים די "ראלא" די "ניווא־פאלסקא" און דערגלייכען עהרליכע בלעטער, אז צדקה קומט פון לויטער ליעבשאפט. און אויף ליעבשאפט האבען די קריסטען א מאנאפאל; על־כן איז די צדקה גדולה, וואס איז געבויט אויף ליעבשאפט צו ארימע לייט, א קריסטליכע חברה... איי וואס? יודען געבען אויך א מאל געלד? אויף וואס געבען זיי נישט?

הכלל — עס איז פארהאן א צדקה גדולה, וואס נעמט ביי אלע, גיט נישט אלע, א פאקט! דער עיקר איז, אז וואו עס איז פארהאן א חברה, מוזען זיין גבאים, און וואו עס זענען פארהאן גבאים מוז זיין א קלפי... איז דער עיקר שאלה, נישט וואס די חברה טהוט, — צי בויט זי הייזער, צי טהיילט זי פאר ארימע לייט, וכדומה, נאר — ווער דארף ארויס פון קלפי? כל זמן יודען האבען זיך צונויפגענומען ביי דער קלפי און געמאכט יד־אחת מיט די ליבעראלען, וואס האבען, פאר דער קלפי און נאך דער קלפי (דאס הייסט כמעט א גאנץ געהענדיג יאהר, ווייל חברות און קלפי'ם איז דא א סך!), צו די יודעליך געשמייכעלט און צוגעווינקען איז גוט געוועזען, האבען די ליבעראלען געהאט די חברה אין דער האנד!.. דאס יאהר אבער זענען וועניג יודען געקומען צו דער קלפי, זענען ארוים כמעט סאמע ווייסע מיוחסים און שווארצע ארטאדאקסען...

ווערט א מחלוקת:

זאגען טהייל, אז עס איז העוה געוועזען פון יודען, נישט צו קומען קאפ אויף קאפ צו דער קלפי און איבערלאזען די ליבעראלען אהן הילף, און אנדערע זאגען: פאר א שמייכעל, וואס איז שוין ווי פערגליווערט גע־

וואָרען אויפ'ן אַלטען ליבעראַלען פנים, האָבען שוין יודען די הוצפה נישט געהאַט צו קומען צו דער קלפי... זיי ווייסען שוין, אַז די האַלב געפגרטע קאַץ, וועט שוין פאַר זייערט וועגען מיט'ן עק נישט ריהרען...

נומער צוויי:

עס איז פאַרהאַן אין וואַרשוי אַ חברה, וואָס גיט בעלי־בתים קרעדיט אויף הייזער... יודישע בעלי בתים זענען פאַרהאַן אין וואַרשוי אַ דריטעל; דירעקטאָרען האָט די חברה דריי, האָבען זיך די נאַלעווקעס מיט'ן גרזיבאַוו געוואונדערט, פאַר וואָס זענען אַלע דריי דירעקטאָרען נישט קיין יודען... און, אַז איינער פון די דריי דירעקטאָרען איז נפטר געוואָרען, האָבען זיי זיך מישב געווען, פריווען אָבצוגעבען שטימען פאַר אַ יוד...

געראָטהען איז זיי נישט... נישט אַלע יודישע בעלי בתים האָבען גע־וואָלט אַ יוד; אַ סך האָבען מורא געהאַט פאַר אַ "יודישען טשינאַווניק"...

זאָגען טהייל: אַז די יודען האָבען די העזה נישט געהאַט צו מאַכען יד אַחת, אויפצוקלויבען אַ יודישען דירעקטאַר, און אַנדערע זאָגען, אַז עס איז אַ חוצפה געוועזען, אַזוינס גאַר צו וועלען!...

נ ו מ ע ר ד ר י י: עס זענען פאַרהאַן אין וואַרשוי יודישע סקולפטאָרען, אַ סך יודישע סקולפטארען. האָבען זיי זיך צוזאַמען גענומען מיט עטליכע קריסטליכע חברים, געמאַכט איין אסיפה, און מען האָט אָבגעקלערט: היות די סקולפטאָרען האָבען עד היום נאָך קיין צעך נישט, זאָל מען מאַכען אַ צעך.

מען האָט אנגעגעבען וואו מען דאַרף, אַ בקשה; עס איז געקומען איין ערלויבניש, און דער מאַגיסטראַט האָט פערבעטען די סקולפטאָרען אויף אַ זיצונג, מען זאָל עפענען דעם צעך.

דאַכט זיך, אַלץ אין דער בעסטער אָרדנונג; דער בעאַמטער פון מאַגיסטראַט עפענט די פערזאַמלונג, לייענט פאָר, מען זאָל אויסקלויבען עלטסטע, אַ קאַסירער, אַ סעקרעטאר... שפרינגען אַרוים די עטליכע קריסט־ליכע סקולפטאָרען און זענען מודיע דעם בעאַמטען פון מאַגיסטראַט, אַז זיי קענען מיט יודען צוזאַמען בשום אופן קיין צעך נישט מאַכען, אַז די יודען קענען נישט די אַרבייט, זיי זענען פושער, מאַכען און פערקויפען טאַנדעט און אַזוי ווייטער. ווי אין "ראָלאַ" שטעהט, ווי אין "ניוואַ־פאָלסקאַ" שטעהט, און — ווי אַלע נוטע, פרומע קריסטען זאָגען...

און — די קריסטען האָבען פערלאָזען דעם זאַל...

א ו נ ז ע ר ע יודישע סקולפטאָרען האָבען נישט געוואָלט גרינדען דעם צעך אָהן די קריסטליכע חברים, האָבען זיי די אסיפה אָבגעלייגט..־ אָנגעהויבען איבעררעדען, טעה'נען, געבען צו פערשטעהען, באשר בכן — עס איז נישט גלייך, נישט מענשליך! יודען אַ ניצליך פאָלק, יודישע סקול־פטאָרען — ניצליכע בעלי מלאכות, אַז אַנטיסעמיטיזם איז אַ פאַסקודנער בלבול, וכדומה... און דערמיט איז דערווייל אַוועק אַ צייט...

און דיזעלבע צייט, וואָס די יודישע סקולפטאָרען האָבען בענוצט צו פערשוואַרצען ביי די קריסטליכע חברים דעם אַנטיסעמיטיזם, האָבען די קריסטליכע סקולפטאָרען בענוצט אַ ביסיל קלינער: זיי האָבען זיך בע־מיהט איינצוגעבען אַ בקשה און בעקומען אַ ערלויבניש אויף אַ קריסטליכען צעך, און דערמיט אַליין איז אָבגעפאַלען די ערשטע אַלגעמיינע ערלויבניש..

דעמאָלט ערשט הויבען אָן אונזערע יודישע סקולפטאָרען צו קלערען וועגען אַ בעזונדערן יודישען צעך! זאָגען טהייל, עס איז אַ וואונדער, וואָס זיי האָבען די העזה נישט געהאַט צו בלייבען אויף דער ערשטער אַסיפה, און צו גרינדען דעם צעך אָהן די קריסטליכע חברים.

אַנדערע אָבער זאָגען: אַז עס איז אַ יודישע חוצפה, היינטיגע צייטען צו גרינדען אין פוילישען וואַרשוי אַ יודישען צעך...

וואָס דען? וואַרטען דאַרף מען!... דער אַנטיסעמיטיזם וועט דאָך אַ מאָל אונטערגעהן... ער וועט מוזען אונטערגעהן!

און, אַז דער אַנטיסעמיטיזם וועט אונטערגעהן, וועט מען אַריין נעמען יודישע בעלי מלאכות אין די קריסטליכע צעכען! איי וואָס? די קריסטליכע צעכען האָבען קריסטליך היילִיגע פעהנער; יעדער צעך האָט זיין קריסטליך היילִיגען פאַטראָן, זיינע קריסטליכע ימים טובים, — וועט זיך דאָך דער יודישער גאָט נישט בייזערן, אויב די יודען וועלען דאָס אַלץ מיט־מאַכען! הלמאי, עס האָט נאָך קיינעם קיין דוגער נישט געטראָפען ביי'ן אַ יאָלקע! און אַז נישט וועלען די יודען נישט האַלטען די ימים טובים פון

צעך, נישט טראָגען די פאָהן. מאי כולי האי? ווייניג בענעהען מיר זיך אָהן פעהנער, אָהן ימים טובים?!

און, אַז דער אנטיסעמיטיזם וועט אונטערגעהן — וועט מען נישט האָבען קיין צרות מיט דער נייער סעקציע פון בעלי מלאכות, וואָס וויל זיין ריין פון יודען, וואָס פאַלט חלשות פאַר אַ ריח פון אַ קנאָבעל אָדער אַ ציבעלע...

און, אַז דער אַנטיסעמיטיזם וועט בטל ווערען, וועט מען אָנגעמען יודישע דאָקטוירים צו דער "פאָגאָטאָוויע ראַטונקאָווע" („גיכע מעדיצינישע הילף") וועט חאָטש זיין איין פוהר פאַר כשר'ע זופ ביי דער „געזעלשאַפט געגען בעטלער", און אויף אַ סימן פון כשר וועט מען נישט טרומייטערען נאָר בלאָזען שופר...

זאָל נור דער אַנטיסעמיטיזם בטל ווערען! ויפצט דער עולם...

— — — — — — — — — — — — — — —

און, האָט מען אָנגעהויבען רעדען פון יודישער חוצפה, וועט זי שוין אַזוי געשווינד פון צונג נישט אַראָב!.. דאָס האָבען שוין אין זיך אַלע יודישע פראַגען, אַז זיי ציהען זיך ווי אַ סמאָלע נישט אָבצורייסען! און עס איז אַ פשוטע זאַך: דאָרט, וואו מען טהוט, ווערט אַ מאָל אָבגעטהון, אָבער וואו מען רעדט און מען קען נישט מעהר נור רעדען, — איז טאַקי פון די "ניין מאָס רייד" נישט פטור צו ווערען! דערמאַנט מען זיך, אַז ערשט נישט לאַנג האָט איינער פון אונזערע יודיש־פוילישע אָדער פויליש־יודישע שרייבער, אַ געוויסער "אָהר נומ' 2". געשטעלט אין אַ בראָשורע די פראַגע: פאַר וואָס האָבען מיר נישט ליעב די יודען? און האָט געענטפערט: דורך דער י ו ד י ש ע ר ח ו צ פ ה!...

אין דער געזעלשאַפט דערצעהלט עמיץ אַ מעשה:

ער האָט געקויפט אַ בילעט אויף דער אייזענבאַהן און איז אַריין אין וואַגאָן, וואו ער האָט זיך אויסגעקליבען אַין אָרט, אַ נידערגעלעגט דאָס פעקיל, און איז צוגעגאַנגען צום פענסטער נאָך אַ מאָל זיך געזעגענען מיט בעקאַנטע. אַז דער צוג האָט גערירט, איז ער צוריקגעגאַנגען און געוואָלט זיך זעצען, נאָר דער פלאַץ איז שוין געווען פערנומען און דאָס פעקיל זיינס האָט זיך געוואַלגערט אויף דער ערד.

— מיין הער, — מאַכט ער, נאַטירליך אויף פויליש, צו אַ קריסט, וואָס האָט איהם דעם אָרט פערנומען, אָבער...

הערט ער אַ קלאָרע תשובה! פאַשאָל וואָן!...

ווערט ער שוין אַ ביסיל אין כעס, זאָגט ער נאָך אַמאָל: ווי הייסט? עס איז זיין אָרט, זיין פעקיל געלעגען... ענפערט יענער שוין מיט אַ וואָרט מעהר!

— פאַשאָל וואָן, זשידוויע!

זאָגט ער! ווי הייסט? בעצאָהלט האָב איך גלייך מיט דיר; האָב איך דאָסזעלבע רעכט, ווי דו... וכדומה...

הויבט יענער אויף אַ האַנד...

רוקט ער זיך אָב פאַר דער יד, און וואַרט אויפ'ן קאָנדוקטאָר.

אין איין וועגס קוקט ער זיך אום, און זעהט, אַז אין וואַגאָן איז דאָ אַ סך יודען און גאַנץ ווייניג קריסטען.

"פאַר'ן ערנסטען פאַל"... טראַכט ער...

דער קאָנדוקטאָר קומט דערווייל אַריין; הערט איהם אויס, און פרעגט דעם עולם, ווי אַזוי איז עס איז געוועזען? צי עס איז אמת, וואָס דער יוד זאָגט?

דער קריסט, וואָס האָט דעם אָרט פערנומען שווייגט און שמייכעלט פיין־יונגעריש, די יודליך אין וואַגאָן שווייגען, נאָר די עטליכע קריסטען רופען זיך אָן, דאַכט זיך, שלא ממין הטענה:

עס איז מיט די יודען — זאָגען זיי — נישט מעגליך צו פאָהרען צוזאַמען אין איין וואַגאָן: שטענדיג אונרוהיג, שטענדיג האָבען זיי טענות, ציעפען זיך אָן ווי אַ סמאָלע... מען דאַרף פאַר זיי האָבען עקסטראָ וואַגאָנעס ווי פאַר פיה...

דער קאָנדוקטאָר, וואָס איז גאָר נישט געוואָהר געוואָרען, געהט נאַ־טירליך אַרויס מיט נאָר נישט... די קריסטען רעדען ווייטער, ווי אום מעג־ליך עס איז צו פאָהרען מיט יודען צוזאַמען; די יודען שווייגען, איינער פון

ווי האָט דאָך נישט אויסגעהאַלטען! עס איז געווען אַ יוד לויט דער נאָז, נאָר אַ קריסט לויט די וואָנסען!

— אמת יודישע חוצפה! האָט ער אויסגערופען אויף איין עכט יודיש פויליש לשון! וואָס מען מאַכט דאָס אַ געשריי!

און איין אַנדערער האָט דערצעהלט איין אַנדערע מעשה.

איך גיי,— זאָגט ער אין גאַס, - טרעף איך אַ בעקאַנטען פון פראָווינץ, אַ מאָל ביי מיר געוועזען! איך האָב׳ן געקענט אַלץ סוחר, אלץ אַ גרויסען סוחר; גרויס קרעדיט געהאַט!... ביי מיר טאַקי געקויפט... געהאַנדעלט נישט קשה... געדונגען זיך, נאָר געצאָהלט צו דער צייט.

פלוצים, האָט ער אויפגעהערט צו קויפען... רעכען איך, ער איז איבערגעגאַנגען צום קאָנקורענט... וויל איך איהם שרייבען... היות... עס פאַסט נישט... איך וועל איהם העכערן דעם קרעדיט... קלענערן די פרייזען... וכדומה... האָב איך אָבער פערגעסען, פערנומען... ווי איהר ווייסט...

אַז איך טרעף איה׳ן אָבער אין איין גאַס, דערמאָן איך מיך, אַ זכרון, ברוך השם, האָב איך! געה איך צו, שלום עליכם!... ווי אַזוי רעדט מען מיט אַ יוד פון פראָווינץ?

שלום עליכם!... נעשעפט איז געשעפט!...

איך זעה, ער איז אָבגעריסען; ביי מיר איז ער געוועזען אין בעל-בתישע קליידער, רעכען איך, אַז דאָס איז ער צו מיר געקומען אין גאַנצע קליידער; [א]ין גאַס,— אַ פראָווינץ יודיל,— טראָגט ער זיך ווי אין דער היים!... פראָווינץ גבירים, ווייסט מען שוין, געהען אָבגעריסען, נעכטיגע אין ארימע נאַכטהייזער, עסען אין די ביליגע קיכען... אַזאַ טבע האָבען זיי הכלל — "שלום עליכם!"— "עליכם שלום!"...

קלער איך מיר אַזוי: אַהיים פיהרען איז אַ בושה פאַר׳ן לאַקיי, פערבעט איך איהם אויף שוואַרצע קאַווע... מן הסתם אויף די נאַלעווקים, צו קאַנאַריקען... פאָהרען מיט איהם אויף אַ דראָשקע, פאַסט נישט; געה-מיר צו פוס, חאָטש, איהר ווייסט, אַז די פיס ציטערן מיר... נאָר איבערגעקומען! מיר זיצען שוין ביי דער קאַווע... זאָגט ער מיר, ער איז הונגעריג! היים איך עפּיס דערלאַנגען... זעה איך,— ער פרעסט! טראַכט איך — אַ פראָווינץ יודיל, פרעמד געלד, שלינגט ער!... ער,— ער וועט שוין בע-צאָהלען דערפאַר! איך שפרינג שיער נישט אוים דער הויט, נאָר אויס-האַלטען מוז מען... ענדליך, איך אַטהעם אָב! ער האָט, מיט נאָטס הילף אָבגעגעסען, אָבגעווישט זיך די וואָנסען מיט דער פּאָלע...

פרעג איך איהם: וואָס הערט זיך? און וויל צושלאָגען צום געשעפט; זיפצט ער! פרעג איך: "וואָס זיפצט איהר? ענטפערט ער, אַז ער האָט שוין דריי יאָהר באַנקראָטירט, זיצט אָהן פרנסה... וואַלגערט זיך ארום אין וואַרשוי, זוכט אַ שטעל...

אַ העזה פון אַ קבצן!... ע נ ט פ ע ר ט ער מיר "עליכם שלום!", געהט ער מיט מיר אויף שוואַרצע קאַווע! איהר הערט אַ חוצפה! ער פרעגט מיך נאָך וואו איך וואָהן! ער וויל נאָך צו מיר קומען!...

און, נאָך, און נאָך אַזוינע מעשיות דערצעהלט מען וועגען י ו ד י ש ע ר ח ו צ פ ה!

ישראל שווַרגעמוטה.

צוויי חברות פון יודישע פריקאַשציקעס אין וואַרשאַ.

שוין זייט 45 יאָהר אַז עס עקזיסטירט אין וואַרשאַ אַ חברה פון יודישע פריקאַשציקעס, צום בעדויערען אָבער האָט די יודישע חברה ווינציג צו טהון מיט יודישעס. ווי מען זעהט פון איהרע 45 יעהרעדיגער אויפפיהרונג, גיט זי זיך מעהר אָב מיט אַסימילאַציע וואָס דאָס קער זיך כלל ניט אָן מיט אַ צדקה חברה. אַ גרויסען טהייל פון וואַרשאַווער פריקאַשציקעס האָט אַזאַ הברה, פערשטעהט זיך, ניט געקענט צופריעדען שטעלען, און דאָס האָט געבראַכט דערצו, וואָס עס איז געגרינדעט געוואָרען אַ צווייטע חברה אונטער דעם נאָמען „אחי-עזר", וועלכע האָט ערשט ניט לאַנג געקראָגען די ערלויבעניש פון דער רעגירונג. לויט די תקנות מעג זיך „אחיעזר" בעשעפטיגען מיט בקור-חולים, גמילות חסדים, סומך נופלים, זי האָט דאָס רעכט צו עפענען מערק פון אַלערליי האַנדאויסאַרבייטונגען און מאַכען קאָנצערטען און באַלען אויף צו פערגרעסערען די מיטעל פון דער חברה, אויך האָט די חברה דאָס רעכט צו איינפיהרען איין ביורא פאַר די מיטגלידער, וואָס זוכען שטעלעס אין אַרבייט.—

דעם 9 טען פעברואַר איז פאָרגעקומען די ערשטע פערזאַמלונג פון דער חברה אין קופעטשסקע זאַל אויף אויסצוקלויבען די פער-וואַלטונג און קאַנדידאַטען.

ביים עפענען די זיטצונג האָט ד״ר גאָטליעב, אַלס פּרעזעס בע-מערקט דעם עולם צוויי הויפטצוועקען פון דער חברה: בקור-חולים און שאַפען אַרבייט.

אין קאָמיטעט זענען אויסגעקליבען געוואָרען. ג. מאנסקי (פרעזעס) ד״ר גאָטליעב (וויצע-פרעזעס), וו. גלוסקין (קאַזנאַטשיי), פערלמאַן (סעקרעטאַר), מ. פרייד, א. שלעזינגער. אַלס קאַנדיטאַטען זענען אויס-געקליבען געוואָרען: ה. פרוזשאַנסקי, י. קאַטיק, ש. גיביאַנסקי.

נאָך די וויבאָרעס האָט דער פאָרשטעהער פון וואַרשאַווער אָבער-פּאָליציימייסטער זיך אויפגעהויבען פון זיין פּלאַטץ און געוואונשען דער נייער חברה גליק אין איהרע אַרבייטען לטובת הכלל.

דער עולם, וואָס איז בעשטאַנען כמעט נור פון קליינע סוחרים, פריקאַטשיקעס און בעל-מלאכות, זענען זיך פון דער פערזאַמלונג צור-גאַנגען זעהר צופריעדען וואָס די אויסגעקליבענע זענען מענשען, וועלכע זענען גוט בעקאַנט מיט זייער לעבען און אינטערעסען און ווייסען וואָס די נייע חברה האָט נייטיגס צו טהון פאַר זיי, ניט ווי דאָס מעהר חברות וועלכע גיבען אוועק דעם כבוד גבירים—פרעמדע מענשען, וואָס נעהען אריין אין חברה נור צוליעב כבוד און האָבען קיין בעגריף פון די מענשען, פאַר וועלכע די הברה ווערט געגרינדעט.

די אַלטע חברה פון „יודישע פּריקאַשציקעס" האָט דעם 10-טען דעמזעלבען מאָנאַט צוזאַמענגערופען איינע אַלגעמיינע יעהרליכע פער-זאַמלונג, אויף וועלכע עס זענען זיך צונויפגעקומען 330 מיטגליעדער. אויף דער אסיפה איז געוואָרען פאָרגעלייענט דער בודזשעט פון געהנ-דיגען יאָהר: הכנסה און הוצאה ערוואַרטעט מען 28.150 רובל, דער עיקר ציעל פון דער חברה איז צו שטיצען די מיטגליעדער אין יעדען געברייך, און דאָ זעהען מיר אַז דאָס פערגאַנגענע יאָהר האָט קיין איינ-ציגער פון די 1077 מיטגליעדער נישט בעקומען קיין איין הלואה, (דאָס פאָריגע יאָהר איז געוועזען הלואות אויף ס״ה 100 רובל... אויך צופיעל!...) איינינע הונדערט מיטגליעדער וואַרטען אומזיסט אַז דאָס ביורא, וואָס איז פאַרהאַן אין דער חברה זאָל זיי געבען שטעלען. איז דען שייך צו זאָגען אַז פיעל פון דיזעלבע האָבען נישט געבעטען חאָטש לייען אַפּאָר רובעל אויף די שווערע צייט פון ליידיג געהן? די חברה האָט אָבער דעם גאַנצען ווינטער גענוג צו טהון ביים מאַכען קאָנצער-טען, בעלער, יאלקעס, מאסקאַ-אַדען, מען מוז דאָך ווייזען דער וועלט אַז מען לעבט נישט גלאַט ווי עפּיס פּריקאַשציקעס, נאָר דוקא ווי בעלי-בתים.

די חברה האָט אויך אַ איינענע ביבליאָטעק פון 3047 ווערק אין 4 שפּראַכען, נאָר מיינט נישט אַז די חברה י ו ד י ש ע פּריקאַשציקעס האַלט אין איהר ביבליאָטעק י ו ד י ש ע, אָדער לשון-קודש-ביכער — חלילה! יודיש איז בכלל דאָ אַ טריפה׳נע זאַך... קיין וואָרט זשאַרגאָן טאָר מען דאָ הלילה נישט ריידען, איין זשאַרגאָנישע ציימונג טאָר זיך אויף דעם טיש (צווישען 27 פערשיעדענע בלעטער) נישט געפינען,

פֿאַר אַ יאָהרען האָט זיך דאָ געפֿונען „דער יוד“, וועלכען איינער פון די מיטגליעדער האָט פֿאַר די חברה אַבאָנירט, אויף דעם פּראָטעסט אָבער פון פֿיעל מיטגליעדער האָט די ביבליאָטהעק־קאָמיסיע אָבגעזאָגט דעם בעל מנדב פֿון דעם „יוד“, און אויף זיין אָ־ט אַבאָניערט דעם „Sport“ א וואָכענשריפֿט פֿאַר די וואָס פֿאָהרען אויף וועלאָסיפּעדען און לויפֿען מיט פֿערד אויף סקאַטשקעס.

נאָך אַ אינטערעסאַנטער פֿאַקט: אין אַפּריל 1897 יאָהר האָט טאָראַנציק געוואָלט שיינקען 1ּ0 העברעאישע ביכער אויף איין אַנ־פֿאַנג פון אַ יודישער ביבליאָטהעק. די ביבליאָטהעק־קאָמיסיע האָט אָבער געענפֿערט, אַז האָטש זי נעמט צו די מתנה מיט דאַנקבאַרקייט האָט זי פֿונדעסטוועגען קיין אָרט פֿאָר די יודישע ביכער ניט געפֿונען און זיי וועלען מוזען וואַרטען ביז עס וועט פֿאַר זיי זיין אַ שאַפֿע, וואָס וועט לכל הפחות דויערען מ ע ה ר ו ו י א ה אַ ל ב י א ה ר... דער ה, ט. האָט נעוועהנליך פֿערשטאַנען, וואָס מען מיינט און האָט זיך אין גאַנצען פֿערגעסען פון זיין נדבה.

אויף דער איצטיגער פֿערזאַמלונג האָט מען אויסגעקליבען אַ קאָמיסיע פון 15 פערזאָן, וועלכע דאַרפֿען אויסאַרבייטען אַ נייעם פּראָ־יעקט פון תקנות, ווייל פֿיעל פונקטען פון זייערע תקנות פון 45 יאָהר צוריק האָבען שוין אָבגעלעבט זייער צייט.

יודישע פריקאַשציקעס זאָלען פֿון זייער ביבליאָטהעק אַרויס־וואַרפֿען יודישע צייטונגע און העברעאישע ספרים, ד. ה. יודישע פריקאַשציקעס זאָלען זיך נאָך האַלטען ביי דער אַלטע מעטאָדע „נור ניט יודיש“, האָט שוין אויך אָבגעלעבט איהר צייט, און מיר ווילען האָפֿען אַז צוזאַמען מיט די נייע פונקטען אין זייער נייעם „אוסטאַוו“ וועלען זיי אויך אַנהויבען צו פֿערשטעהן ווי אַ יודישע חברה דאַרף זיך פֿיהרען נאָך דער נייער צייט.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — ווי Die Welt איז מודיע האָט די חברה „ציון“ אי עסטרייך צונויפגערופען איין אספה כללית פון אַלע ציוניסטישע חברות אין עסטרייך, כדי צו מאַכען איין אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציע פֿאַר אַלע פּאַרטייען. די אספה וועט זיין אין אָלמיץ (מעהרען) דעם 24 מערץ.

* * * אין לעמבערג איז דעם 26 פעבער געוועזן דער משפט פון דער קריסטין לאַזינסקא וועלכער מען האָט מיט עטליכע וואָכען צוריק געהאַפּט, ווי זי האָט אַוועקגעפיהר אַ קליין יודיש מיידעלע, די לאַזינסקא האָט זיך מודה געוועזן אַז זי האָט דאָס קינד געוואָלט פיהרען אין בענעדיקטינער גאַנען־קלויסטער און עס לאָזען טויפֿען, זי איז פערמשפט געוואָרען צו זיטצען 3 יאָהר אין שטרענגער תפיסה מיט 1 טאָג פֿאַסטען יעדע וואָך.

*

רוסלאַנד. בעשליסע פֿון דער קאָמיסיאָן פֿון דעם אַדעסער קאָמיטעט. אַ קאָמיסיאָן, וואָס איז גזעצט געוואָרען פון אַדעסער קאָמיטעט, האָט זיך אין איינינגע אסיפות פֿערנומען מיט דער שאלה ווי צו פֿערבעסערען די לאַגע אין ארץ ישראל און איז געקומען צום דאָזינגען בעשלוס: דער קאָמיטעט פֿון דער חברה דאַרף סטאַרען זיך ביי דער חברה יק״א, אַז זי זאָל מאַכען אין ארץ ישראל אַ קאָמיסיאָן אויס די פֿאַרשטעהער פֿון דער יק״א און אַדעסער קאָמיטעט, בכדי אויסצואַרבייטען אַ ריכטיגען פלאַן ווי צו פיהרען די קאָלאָניזאַציאָן, און אַז אויף אויספיהרען דעם פלאַן זאָלען ווערען בענוצט די געלדער, וועלכע דער באַראָן ראָטהשילד האָט געגעבען. אויף דער אסיפה פון דער קאָמיסיאָן איז אויך בעריהרט געוואָרען די שאלה, אויב מען קאָן זיין פֿערזיכערט אַז דער ארץ־ישראל וויין וועט ווערען פֿערקויפֿט. די אַגראָנאָמען הה׳ ליובאַרסקי און עטטינגער האָבען געזאָגט זייער מיינונג אַז, 1) ווייל די געאָגראַפֿישע לאַגע פון ארץ ישראל איז זעהר גוט פֿאַר׳ן האַנדעל 2), און דער ארץ־ישראל וויין איז באמת זעהר גוט — קאָן מען זיין זיכער, אַז דער וויין פון די וויינגערטנער, וועלכע פֿערנעהמען נישט מעהר ווי 2000—3000 העקטאַר, וועט געוויס ווערען פֿערקויפֿט. ווען ביז אַהער האָט דער פֿערקויף פון וויין בעגעגענט פיעל מכשולים און די קאָלאָניסטען האָבען וועניגער פֿערדיענט אַן וויין ווי מען האָט גערעכענט — זענען אין דעם שולדיג די שלעכטע פיהרונג פון דער ווירטשאַפֿט און די אונפעהיגקייט פון ראָטהשילד׳ס אדמיניסטראַציאָן, וועלכע האָט אַליין זעהר וועניג געטהון און נישט צוגעלאָזען די קאָלאָניסטען אַז זיי זאָלען זיך אַריינמישען אין זייערע עסקים.

די מיינונגען פון דער קאָמיסיאָן וועלען ווערען פֿאָרגעלעגט דער אספה כללית פון דער חברה.

— וועגען יודען גלאָסנעס. עס איז בעשלאָסען געוואָרען צו ענדערען די תקנות וועגען דעפּוטאַטען פון מאַגיסטראַט (גלאָסנע אין דומע) פון 1892 אויף דעם אופן: די צאָהל פון די דעפּוטאַטען נישט־קריסטען דאַרף נישט זיין מעהר ווי $^{1}/_{5}$ און אין קאַווקאַז נישט מעהר ווי $^{1}/_{2}$ פון דער גאַנצער צאָהל, אין די שטעדט וואו מען קען נישט קריגען $^{4}/_{5}$ קריסטליכע מיטגליעדער פון מאַגיסטראַט קען ווערען געמאַכט איין שינוי נאָר מיט ערלויבניש פון מיניסטער.

לויט דער דאָזיגער ענדערונג איז פֿערגרעסערט געוואָרען די צאָהל פון דעפּוטאַטען פון $^{1}/_{10}$ אויף $^{1}/_{5}$ פון דער גאַנצער צאָהל.

— אַ ש ט י צ ע פֿ אַ ר ד י י ו ד י ש ע ק אָ ל אָ נ י ע ס. דאָס מיניסטעריום האָט בעשטימט פֿאַר די יודישע קאָלאָניעס, וועלכע האָבען געליטען פון נישטגרעטעניש, 42,000 רובל אויף זריעה און אויסהאַלטונג, דערווייל, איידער עס וועלען ווערען אויסגעפיהרט אַלע פֿאָרמאַליטעטען, האָט ה׳ נ. ס. סאַמאָוו, דער פֿערטרעטער פון מיניסטעריום אין חערסאָנער און בעסאַראַביער גוב׳, געהייסען אַרויסגעבען די קאָלאָניעס 40,000 רובל, פון 500 ביז 1000 ר׳ אויף יעדער קאָלאָניע.

— פֿאַר די אַרבייטער אין ארץ ישראל איז ביז איצט אין רוסלאַנד צוזאַמענגעקליבען געוואָרען 100,000 פראַנק (אַ נ׳ערך פון 40,000 רובל.)

— אין די יודישע קאָלאָניעס פון חערסאָנער און יעקאַטערינאָסלאַווער גובערניע ווערען געבויט 13 נייע שולען; די 16 שולען, וואָס זענען איצט פֿאַראַן, זענען ניט גענוג פֿאַר די קאָלאָניעס, וועלכע האָבען 40,000 איינוואָהנער. אויף דעם בויען פון די שולען זענען בעשטימט געוואָרען פון מיניסטעריום 57,000 ר׳. אין דער קאָלאָניע נאָווא־פּאָלטאַווקאַ ווערט געבויט אַ לאַנדווירטשאַפֿטליכע שולע מיט אַ פֿערמע.

— די נויט אין דרום־רוסלאַנד. אונזערע בעלי צדקות אָרט דערווייל זעהר וועניג די נויט פון די יודען אין דרום־רוסלאַנד. אויסער דעם קישינעווער קאָמיטעט צו העלפֿען די נויט־בעדירפֿטיגע, וועלכער אַרבעט נור אין איין טהייל פון בעסאַראַביען האָט נאָך קיינער גאַר נישט געטהון כדי פֿערגרינגערן די נויט פון די הונגערליידענדע. דערווייל שטאַרקט זיך דער הונגער אַלעמאָל מעהר און די אחריות פֿאַלט נאַטירליך אויף די וועלכע שטעהען פון ווייטען און טהוען גאַר נישט.

דער פרעזעס פֿון דער אַדעסער זעמסקער אופּראַווע ה׳ וו. יאַקונין האָט זיך געווענדט מיט אַ בריעף צו איינעם פֿון די אַדעסער עסקנים און איהם געשילדערט די לאַגע פֿון די יודישע נויטבעדירפֿטיגע אין אַדעסער אויעזד. איינינגע פֿון די אַדעסער יודישע בעלי צדקה האָבען זיך אָבגערופען אויף דעם בריעף און געגעבען זייער נדבה.

— צווישען די הוצאות פֿון דעם קאַראַבאַצנעם סבאָר אין יעקאַטערינאָסלאַוו אויף די יאָהרען 1901־4 זענען פֿערעכענט געוואָרען 2500 ר׳ אויף אויסהאַלטונג אין לערנען גערטנעריי 15 יודישע יונגליך אין דער יעקאַטערינאָסלאַווער אָבטהיילונג פון דער קייזערליכער רוסישער געזעלשאַפֿט פון גערטנעריי און 6800 ר׳ יעהרליך אויף אויסבויען אַ האַנדווערקשולע פֿאַר יודישע קינדער.

— דער „ק י ע וו ל י אַ נ י ן“ ברענגט איינינגע ידיעות וועגען קיעווער געזעלשאַפט פון מיסיאָנערען. במשך פון דעם יאָהר 1900 האָבען זיך 63 יודען געטויפט אויף פּראַוואָסלאַוונע: 35 מענער און 28 פרויען, צווישען זיי 3 אַדוואָקאַטען, 2 סטודענטען, 1 אַפּטעקאַרסקער לעהרלינג, 1 לםדן און 1 פאָטאָגראַף, די איבעריגע געטויפטע זענען בעלי מלאכות און קליינע הענדלער. צווישען די געטויפטע פרויען געפֿונען זיך: 1 אַקושערקע, 2 שילערינס פון גימנאַזיע, 2 טעכטער פון אַ פאָטאָמסטוועני גראַזשדאַנין, די איבריגע פרויען געהערען צו דער געמיינער קלאַס און פיעל פון זיי האָבען תיכף נאָך דעם טויפען חתונה געהאַט מיט קריסטען.

— י ו ד ע ן־ס אָ ל ד אַ ט ע ן. אין דעם יאָהר 1900 זענען לויט דעם דין־וחשבון פון מיניסטעריום געשטאַנען צום פּריזיוו 977,659 נישט יודען און 55,511 יודען. צוגענומען אויף מיליטערדיענסט האָט מען 280,607 נישט יודען, און 16,439 יודען. לויט דעם קומט אויס, אַז פון נישט יודען האָט מען צוגענומען 28,61 פּראָצענט און פון יודען 29,67 פּראָצענט, אָדער אַנדערש: פון יעדע 10,000 פּריזיוונע האָט מען צוגענומען יודען מיט 106 מענשען מעהר ווי נישט יודען, און נאָך אַלעם האָט נאָך פון יודען געפֿעהלט.

— דער „גאַוואָיע ווראָעמיאַ“ איז מודיע, אַז די לעצטע פֿערזאַמלונג פון עדעללייט אין טאַגאַנראָג האָט דערלאַנגט אַ קאַסאַציע אין סענאַט אויף דעם בעשלוס פון זיין דעפּוטאַטען — פערזאַמלונג וועלכע האָט איינגעטראַגען דעם יוד י. ס. פ אָ ל י אַ ק אָ וו אין די ביכער פון די שטאָדט עדעללייט. ווי עס איז ידוע דאַרפֿען יודען וועלכע האָבען דוואָריאַנסטוואָ נישט איינגעטראָגען ווערען אין די ביכער פון די דוואָריאַנעס.

*

דייטשלאַנד. — דער ציוניסטישער פֿעראיין אין ברעסלוי האָט אַנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ נייע מאָנאַטסשריפט „דער ציוניסט“ וועלכע האָט דעם צוועק צו פֿערברייטען דעם ציוניזם אין דייטשלאַנד.

*

ענגלאנד. — דר. הערצל געפינט זיך איצט אין לאנדאן. ער איז געווען אויף איין אסיפה פון דירעקטאריום פון דער יודישער באנק. צוזאמען מיט דר. הערצל זענען אויך איצט קין לאנדאן די הערען וואלפסאהן פון קעלן, דר. האצענעלסאן פון ליבוי און אדוואקאט ראזענבוים פון מינסק.

*

פראנקרייך. — עמיל זאלא. האט צוזאמענגענומען אלעס, וואס ער האט געשריעבען וועגען דרייפוס'ס משפט און ארויסגעגעבען אין א בעזונדער בוך, אין דער הקדמה שרייבט ער אז די אלע ארטיקלען האט ער געשריעבען אומזיסט, ווייל ער האט נישט געוואלט נהנה זיין פון אזא טרויריגער זאך.

— ארעפעראט פון דר. נארדוי אין פאריז. אויף דער פערזאמלונג פון דעם ציוניסטען־פעראיין „מבשרת ציון" אין פאריז האט מאקס נארדוי פארגעלייענט א רעפעראט וועגען „פסיכאלאגיע פון דער אסימילאציאן". אויף דער פערזאמלונג איז געוועןאגרויסער עולם פראנצויזישע יודען, וועלכע האבען בעלוינט דעם רעדנער מיט לאנגע אפלאדיסמענטען.

צווישען יודען הערשען 2 פערשידענע ריכטונגען. איין טהייל יודען ווילען זיך אין גאנצען צוזאמענגיעסען מיט די אנדערע פעלקער און ווערען מיט זיי איין לייב און זעעל, דער אנדערער טהייל יודען ווילען פערקעהרט בלייבען א בעזונדער פאלק, צווישען די צוויי ריכטונגען ליעגט א טיעפער גיהנם, וועלכער טהיילט זיי אב אויף שטענדיג.

פאר דער פראנצויזישער רעוואלוציאן זענען אלע יודען געווען א פאלק פאר זיך, מיט זייער אייגענער שפראך, מנהגים, מסורות און שטייגער, די רעוואלוציאן האט געשענקט יודען גלייכע רעכטע, נישט קוקענדיג וואס זיי זענען א בעזונדער פאלק, נאר עס איז געקומען נאפאלעאן און געמאכט, אז יודען זאלען זיך אבטהיילען פון זייערע ברידער און ווערען פראנצויזען בני דת משה.

די יודען האבען אנגעהויבען נאכצוטהון אין אלעם זייערע שכנים, זיך איבערצומאכען און צו בעהאלטען זייער יודישקייט ווייט אין א ווינקעלע. זיי האבען אויף דעם געלעגט א סך כחות, און מאטערענדיג זיך אויף דעם האבען זיי געמיינט, אז זיי האבען שוין דערגרייכט דעם ציעל.

די יודען זענען א בעזונדער פאלק, און איידער זיך אנצוצעפען אין אנדערע פעלקער, וועלכע ווילען אונז נישט קענען, איז פיעל גלייכער אויפצווועקען אין אונז די אמאליגע אחדות און ברידערליכקייט, אין דעם בעשטעהט טאקי די אויפגאבע פון ציוניזם.

אויפריכטען די אמאליגע יודישע אחדות, אז יעדער יוד זאל זיך פיהלען אלס א גליעד פון זיין פאלק, איז נאר מעגליך דורך א יודישע ערציהונג, און אין דעם דארף בעשטעהן דער הויפט־צוועק פון דער ציוניסטישער פראגראמע.

דער יוד דארף בלייבען א טרייער בירגער פון דעם לאנד, וואו ער וואהנט, און איהם דיענען געטריי. ער דארף זיך נישט אויך אבזאגען פון זיינע בירגערליכע רעכטע, נאר די רעכטע דארפען און טארען איהם נישט שטערען, צו זארגען פאר די אויפריכטונג פון דעם יודישען געמיינגעפיהל און אבצוטהיילען אין זיין לעבען א ווינקעלע פאר יודישע זעלבסטגעפיהל.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

— **רוסלאנד.** בעת דער מיניסטער פון פאלקסבילדונג ה. באגאלעפאוו האט אנגענומען ביי זיך און קאנצעלעריע בקשות, האט א האמלער איינוואהנער, פיאטר קארפאוויטש, פון א רעוואלווער אויסגעשאסען אין איהם. דער מיניסטער האט דורך דעם קויל געקראגען א וואונד אין האלז.

*

—וועגען שטערבליכקייט פון קינדער. פראפ' גונדאבין האט פארגעלייענט א רעפעראט וועגען די שטערבליכקייט פון קינדער אין רוסלאנד. בכלל שטארבען אין רוסלאנד 36 מענשען אויף 1000, נאך דעם פראצענט פון שטערבליכקייט פערנעמט רוסלאנד דעם ערשטען ארט אין דער וועלט. נאך רוסלאנד געהט פראנקרייך, וואו עס שטארבען 22 אויף 1000. בעזונדערס איז גרויס אין רוסלאנד די שטערבליכקייט פון קינדער, און אין פיעל ערטער דערגרייכט זי ביז 42 פראצענט אדער אויך $^3/_4$ פון דער אלגעמיינער צאהל פון געשטארבענע. דאס איז א מין מגפה, וועלכע נעהמט צו מעהר מענשען ווי די חאלערא אדער דזומע. די סבות פון דער גרויסער שטערבליכקייט פון קינדער איז די ארימקייט, אין וועלכער עס געפינען זיך די פויערים אין זייער אונוויסענהייט אין קינדערהיגיעניע. די ערציהונגס הייזער פאר קינדער זענען שלעכט איינגעריכטעט און זענען אויך שולדיג אין דעם טוידט פון פיעל קינדער.

די וויכטיגקייט פון קינדערשפיעלען האט מען שוין איינגעזעהען פון לאנגע צייטען. קינדער דארפען זיך שפיעלען נישט נור ווען זיי זענען גאר קליין, אבער אויך ווען זיי לערנען שוין אין שולע. ווייל מען זארגט נישט אין רוסלאנד פאר די קערפערליכע ענטוויקלונג פון די קינדער, דערום איז דארט אזוי גרויס די צאהל פון די שוואכע און קראנקע מענשען.

פון די שטעדטישע איינוואהנער זענען 70 פראצענט אונפעהיג צו מיליטער־דיענסט. אין די מאסקווער שולען זענען 42 % שילער — מיט א שמאלער ברוסט. אין פעטערבורגער גובערניע זענען צווישען די שילער 16 % וועניג בלוטיגע און צווישען די שילערינען 22 %. די קערפערליכע קראפט ווייל מען היינט פערשטארקען דורך גימנאסטיקע; די גימנאסטיקע אבער, ווי זי איז איצט געשטעלט, דערפרישט נישט דעם קערפער פון די קינדער נאר פערמאטערט איהם נאך מעהר. דער עיקר פעהלט די קינדער: פרישע לופט, ליכט, געזונטע שפייז און וואסער. ריינע לופט איז אבער נישטא אין די שטעדט, אפילו אויף דעם פינפטען שטאק, און ליכט איז אויך פון די זעלטענהייט, וועלכע מען טרעפט זעהר וועניג אין די שטעדט. ווען געוועקסען קענען נישט געראטהען אהן ליכט און וואסער, איז קיין וואונדער נישט אז אונזערע קינדער פערוויאלען און שטארבען פון וועניג ליכט און שלעכטע לופט.

— די פלאנעטע מארס. שוין לאנג האבען די אסטראנאמען משער געוועז, אז אויף די פלאנעטען (מזלות), וועלכע בעוועגען זיך ארום דער זון, גלייך ווי אונזער ערד, געפינען זיך לעבעדיגע און אויך פערשטענדיגע בעשעפענישען. די אסטראנאמען נעהמען עס ארויס דערפון, דאס אויף אייניגע פלאנעטען און בעזונדערס אויף דער פלאנעטע מארס (מאדים) זענען דא פיעל בעדינגונגען אונטער וועלכע עס קענען לעבען בעשעפענישען, וואס די זון לייכט דארט אויך און שאפט טאג און נאכט, זומער און ווינטער, וועלכע זענען אפילו א סך קעלטער ווי ביי אונז. דורך שטארקע טעלעסקאפען (פערגרעסערונגסגלעזער) דערקענט מען אז ווינטערצייט איז דא אויף דער פלאנעטע פיעל אייז, וועלכעס צוגעהט בשעת עס קומט אן דער זומער. מען זעהט דארט אויך גלייכע גרויסע ליניען, וועלכע זענען איבערהאקט אין מיטען דורך אנדערע ליניען, און ברענגען אויפ'ן געדאנק אז דאס זענען קאנאלען, וועלכע פיהרען די וואסער אין פערשיעדענע ערטער, כדי אנצוטרענקען די פעלדער און געוועקסען.

נאך איין זאך האט מען בעמערקט לעצטענס אויף מארס וואס האט געמאכט א רעש צווישען דער געלעהרטער וועלט. מען האט נעמליך געזעהען פייערדיגע פינטעליך, וועלכע זענען געוועזן אויסגעלעגט אין א גלייכער ליניע און געברענט בערך א שעה. נאכדעם ווי די אסטראנאמען האבען אמאל געקלערט צו געבען סיגנאלען די איינוואהנער פון מארס, אז זיי זאלען וויסען פון אונז און מיר פון זיי, האבען די אסטראנאמען משער געוועזן אז דאס האבען זיך איצט די מארס־איינוואהנער פערהאפט און געבען אונז סיגנאלען דורך צייכען פון ברענענדיגע פייערען. נאטירליך איז דאס נור איין השערה און פיעל אסטראנאמען האלטען נישט דערפון. דער בעריהמטער אסטראנאם פלאמאריאן זאגט אז חאטש מען קען נישט זאגען בעשטימט אז די פייערען, וועלכע מען האט געזעהען אויף מארס, זענען באמת סיגנאלען, אבער עס איז אויך מעגליך אז יא, ווייל אויף מארס זענען געוויס דא לעבעדיגע און אויך פערשטענדיגע בעשעפענישען. פראפ' גלאזענאפ דאגעגען זאגט אז אויף מארס איז גאר נישטא קיין לעבען, ווייל די לופט איז אויף איהם זעהר שיטער און נישט טויגליך פאר לעבעדיגע בעשעפענישען. אויסערדעם רעכענט גלאזענאפ אז דארט איז אזוי קאלט, דאס קיין שום לעבעדיג בעשעפעניש קען דארט נישט אויסהאלטען.

— אין יאהר 1900 איז ערשיענען אויף דער גאנצער ערדקוגעל 51,942 צייטונגען. אם מעהרסטען איז געווען בלעטער אין די פעראייניגטע שטאאטען פון אמעריקא — 26,620; נאכהער געהט דייטשלאנד, וואו עס איז ערשיענען 7,769 בלעטער, פראנקרייך — 7,151, ענגלאנד — 4,460, עסטרייך — 2,501, איטאליען — 2,178, אונגארן — 1,003, שפאניען — 850, שווייץ — 690, אינדיען — 650, בעלגיען — 467, רוסלאנד — 450, נארוועגען — 390, שוועדען — 350, בראזיליען — 330, דענעמארק — 300, רומעניען — 129, סערביען — 78, גריכענלאנד — 53 און טערקיי — 45.

— ליכט היילען. דער מענשליכער גייסט שלאפט נישט; ער זוכט נישטערט און געפינט אלעמאל נייעס. דער Temps דערצעהלט וועגען א נייע ערפונדענעם מיטעל צו היילען די קראנקהייט וואלצאנקא (lupus) וועלכע איז ביזהער געוועזן אונהיילבאר.

וואלצאנקא איז א מין הויט קראנקהייט, וועלכע הויבט זיך אן מיט רויטע בערגעליך טיעף אין דער הויט און ענדיגט מיט אייטערען און פוילען פון דער קראנקער שטעלע. על פי רוב קומט זי פאר אויף דער נאז, האלז, באקען, און פרעסט זיך אזוי איין אויף דעם ארט, אז דער קראנקער ווערט מאוס און אבשטויסענד. די קראנקהייט קומט פון א בעזונדער מין באציל, און עס איז ביז איצט אונמעגליך געוועזן פון דער קראנקהייט אויסצוהיילען.

ה' פינסען פון קאפענהאגען איז געוועזן דער ערשטער, וועלכער האט געפרובט היילען די וואלצאנקא דורך ליכט, וויסענדיג אז ליכט האט די אייגענשאפט צו טוידטען די מיקראבען, און זיינע פראבען זענען געראטהען. אם ענדע פון 1899 יאהר האט פינסען מודיע געוועזן, אז פון 462 קראנקע, וועלכע מען האט געהיילט מיט ליכט, זענען 311 געזונד געווארען, 121 בעסערען זיך און 26 קראנקע האט מען איבער פערשיעדענע סבות געמוזט אויפהערען היילען מיט דעם מיטעל.

דאס היילען מיט ליכט ווערט געמאכט אויף דעם אופן. מען וויקעלט איין דעם קראנקען אין ווייסע וועש, טהוט איהם אן אויף די אויגען שווארצע ברילען און זעצט איהם אויף א שטוהל. פריהער ווערט אבגעוואשען די קראנקע שטעלע מיט אלקאהאל אדער עפיר. נאכהער ווערט געגען דעם ארט געשטעלט א ברענגלאז, וועלכע זאמעלט די שטראהלען פון דער זון אדער פון עלעקטרישען ליכט. דאסזעלבע ווערט געמאכט פיעל מאל, די מיקראבען ווערען דורך דעם געטוידט, און די וואונד הויבט זיך אן צו פערהיילען.

---

* * *

מײן הַארץ איז אײן בית־עולם,
אַ קבר טראָג איך דאָרט;
אין קבר ליעגט בעגראָבען
דאָס רײנסטע, שענסטע וואָרט.

אין קבר ליעגט בעגראָבען
אײן חלום, שען און רײן;
דער שטילער סוד צו־קאָפּענס,
אלס אײן מצבה־שטײן.

און ווי׳סטע געדאַנקען בלאָנזשען
אויף קבר־אבות אהין:
זײ האָבען זיך אָבגעריסען,
פערבלאָנזשעט פון מײן זין.

און ווילדע געדאַנקען שפּיעלען
גאָר דאָרט אין „בלינדע קוה״:
זײ יאָגען אײנס דאָס אַנדערע
אהן שטילשטאַנד, אהנע רוה.

און פרומע געדאַנקען קומען
גאָר שטיל צום גוטען־אָרט,
און בעטען פאַר די נשמה,
וואָס ליעגט פערפאַלען דאָרט.

ד. פרישמאַנן.

אויף אַ זומער־וואָהנונג.

מקיים צו זײן דעם דאָקטאָרס בעפעהל, פערברענג איך אַ גאַנצען חדש אויף אַ זומער־וואָהנונג...

גאָר אין גאַנצען אַרויס אויפ׳ן דאָרף האָט מיך דאָס האַרץ נישט געלאָזט און די פּאָליצײ נישט געראָטען, וואָהן איך מיר אין אײן עק פון אַ קלײן שטעדטיל, נישט ווײט פון וואַלד און טײך. אַ שטוב האָב איך אָבגעדונגען בײ אַ געוויסען וואָלף סוחר.

גאַנץ יודישליך — שטרענג כשר און דאָך פּאָעטיש. איך שפּאַ־ציער אין וואַלד, קלויב שוואָמען; דינג אַמאָל דאָס קאָהנדיל בײם פישער און לאָז מיך איבער׳ן טײך, אָדער זעץ מיר אויפ׳ן ברעג און חאַפּ פיש... יעדען פאַרנאַכט הער איך די נאַכטיגאַל, מיט אײן וואָרט — אַ גן־עדן.

אײנמאָל, דעם צווײטען, צי דעם דריטען טאָג נאָך מײן אָנקומען, איך גײ צוריק פון פריה־מאָרגענדיגען וואַלד־שפּאַציער, און דערזעה ווי ר׳ אברהמ׳ל לויפט מיר אַקעגען.

אַ בשורה טובה: תנאים שרײבט ער.

איך רעכען, ער וויל אויף היינט מײנער פּטור ווערען.

— זאָל אײך זײן צום מזל, — ענטפער איך איהם מיט אַ שמײכעל — איך וועל אײך נישט שטערען: איך וועל מיך שטיל אַרײנכאַפּען אין מײן צימער, איבערטהון און געהן, עפּיס אין מויל אַרײנכאַפּען, אין שטעדטיל אַרײן.

— נײן, נײן! — האָט ר׳ אברהמ׳ל זיך חשק צו בעלײדיגען. — עסען מוז איך צוזאַמען מיט אַלע. נאָך די תנאים... עס וועט זײן פיש און פלײש... דערווײל אָבער איז מײן שטוב פערנומען.

די מחותנת׳טע מיט דער כלה זענען דאָרט. ער האָט מיך געזוכט, געוואָלט נעמען רשות, און נישט געפונען...

— עס וועט נישט לאַנג דויערן, — טרײסט ער מיך, — זײ טהוען זיך שוין אָן.

— שאַדט אויך נישט, — בערוהיג איך איהם, איך וועל מיך דאָ אָבּרוהען... פאַר׳ן הויז אויף דער באַנק.

— אַ שענעם דאַנק, זאָגט ער און לויפט צוריק אין שטוב אַרײן.

איך זעץ מיר אונטער די פענסטער, אויף דער גראָז־באַנק, וואָס לויפט איבער דער גאַנצער לענג פון הויז.

געטראָפען האָב איך פונקט צום פענסטער פון דער גרויסער מי־טעל־שטוב; פון פענסטער רײסען זיך אַרויס ווילדע קולות מיט זלזולים. איך ווער באַלד געוואָהר אין וואָס עס געהט. שדכנים קריגען זיך, מחותנים לעגען זיך אַרײן אין שלום, ווילען מאַכען אַ פּשר און עס געהט נישט. יעדער צד שרײט: כולו שלי! יעדער רעכענט זיך פאַר׳ן אמת׳ן שדכן; ער האָט אָנגעהויבען, ער האָט אויסגעפיהרט...

איך רוק מיך אָב צום צווײטען פענסטער, צו מײן אײגען פענסטער!

— אַ גאַלד, טאַכטערשי, אַ גאַלד! — דערהער איך אַ צוגאָסען קול, אָנגעטרענקט מיט אויפגעשוואָלען נחת. עס איז חנה׳ס ר׳ אברהמ׳ל ווײב׳ס קול.

עס הערט זיך אַ גערויש פון זײדען־צײג.

— דו ביזט אַ גאַלד... דאָס קלײדיל איז אַ גאַלד...

ווײטער אַ גערויש פון זײדען־צײג.

— טאַכטערשי, וואו זענען מײנע אויגען געוועזען! איך בין דאָך גאָר אויף דיר קײן מבינה נישט געוועזען! אַ פערנעמעניש, אַ פערבלענ־דעניש... עס זאָל דיר קײן עין־הרע נישט שאַדטען!

און אַביסיל רוהיגער מאַכט זי:

— הערסט, טאַכטער! — אסור זאָל מיר זײן, — איך פערגין גאָר נישט דעם מחותן אַזאַ שנור! וואָס איז, פערדיענט האָט ער עס? זײנע אבות האָבען זיך געמיהט? און די מחותנת — זי וועט דאָך גאָר די כפרה ווערען פאַר דיר!

— מאַמישי, — בעט זיך די כלה — מען הערט דאָך יעדעם וואָרט.

אײן אַנדער קול האָט זי הײנט די כלה, ווײך און אַזוי פײנקלינ־גענדיג.

— האָב איך אַ פּאַק! וואָס זאָל איך מיך שעמען? נור דאָס, הערסט דו, זאָג איך דיר, זאָל ער זיך אונטער־אַרטלען: דער מחותן פאַר׳ן חתן מלבושים מוז ער געבען — כיד המלכות! פון אונטער דער חופּה נעם איך דיך אַרויס!

עס קומען אַרויס בײדע מחותנים. ר׳ אברהמ׳ל מיט אַ שפּיציגען בערדיל און שאַרפע אײגעליך, און אײן אָבגעלאָזענער, בעל־בתּישער יוד מיט אַ ברײטער בלאָנדער באָרד און לאַנגע, געלבליכע ברעמען.

— זאָלען זײ זיך שלאָגען קאָפּ אין וואַנד, די עקשנים, — מאַכט ר׳ אברהמ׳ל, — זאָלען זײ זיך די קעפּ אָבּרײסען, — מיר וועלען דערווײל מגביל זײן זמן החתונה.

— מײנעט וועגען...

— די חתונה... ציהט ר׳ אברהמ׳ל.

— קען זיך למזל... העלפט פויל אונטער דער מחותן.

— ולשעה מוצלחת —

— ווײסט איהר וואָס, ר׳ אברהמ׳ל — דערמאָנט זיך דער מחותן, — איך האָב אײך געוואָלט... אײגענטליך געוואָלט פרעגען...

נאָר ער ענדיגט אויך נישט. ער רופט אַרויס די מחותנת, אַ יודענע אין די מיטלערע יאָהרען; אַ גלאַנצענדיג פּנים, פליהענדיגע בענדער, טאַנ־צענדיגע לאַנג־געקײטעלטע אוירינגליך און אַ שרײענדיג העל קלײד מיט

אונרוהיגע קאנטראפאלדען, וואס ווארפען זיך רעכטס און לינקס ביי יעדען טריט...

— ר' מחותן—ווענדט זי זיך צו ר' אברהמ'לען,—וואס האט מען עפעס פערשפארט חתן־כלה אין די שטיבער... וואס איז? פערצייטענס איז עס? זיי מעגען זיך א ביסיל דורכגעהן פאר'ן הויז...

— וויים איך? — שמייכעלט ר' אברהמ'ל — אין מיינע צייטען האט מען זיך נ י ש ט אזוי נוהג געוועזען... מיין רחל'ען האב איך א חדש נאך דער חתונה אין פנים אריין נישט געקאנט קוקען... ווי מיינט איהר מחותן?

און אז דער מחותן לאזט ארוים פון זיך א מרוק, נישט אהין, נישט אהער, ענדיגט ר' אברהמ'ל:

— נו מילא... אז די מחותנת וויל...

— אויף מיר די עברה, מחותן!

זי פערשווינד, און עס בעווייזען זיך חתן־כלה, זיי געהען פארביי, אבגערוקט איינס פון צווייטען... זי קוקט פאר זיך, אין דער לופט אריין, ער קוקט אראב, און שטאלפערט איבער יעדער שטרוי. איך בעמערק ערשט רעכט די כלה. יונג איז זי און פריש: אייגענטליך צו פריש און צו יונג... נאך א פערשלאסענע רויז, עס שלאפט נאך אין איהר די פרוי... נאר מען זעהט שוין בחוש, אז עס איז גענוג איין קוש (נאטירליך, נישט פון דער מוטער) זי זאל אויפוואכען, די רויז זאל זיך אויפוויקלען, צופלאקערן, אין דער יונגער, קוים געהויבענער ברוסט. זאל זי שטורמען, דאס יונגע בלוט זאל אויפלעבען און שלאגען אין די אדערן... און דאך, חוה'ס טאכטער: רוהיג קוקט זי זיך צו, ווי אינערווייניג אין איהר הויבט אן עפעס נייעס צו שפראצען, צו בליהען עפעס גאר נייעס!.. נייגעריג קוקט זי, דאך נישט דערשראקען. דערשראקען איז ער; יונגליך ענטוויקלען זיך לאנגזאמער, ער זעהט פיעל קינדישער, יונגלישער" אוים. ביי די שלייפען, אונטער דער בלאסליכער, פיין גערייטעלטער הויט שפרינגען עטליכע דינע, בלאהע פעדעם... דער בליק איז ווילד־פערוואונדערט, דערשראקען. דער פערשטעהט שוין נישט, וואס עס געשיהט אין איהם, וואס עס ווערט אין איהם געבארען... וואס עס רייסט זיך, יאכצט און קלאפט אזוי טיעף אין יונגען הארץ.

און איך קריעג זיי ביידע ליעב, אזויי ניי, אזוי פריש, אזוי ערנסט און דערביי אזוי קינדיש...

"פאר'ן הויז" האט מען געזאגט, און דאך פערשווינדען זיי רעכטס אונטער'ן וואלד...

— היהנער פרעסער... כל־בו'ניק... מבושם... עוכר ישראל...
האקען מיר איבער די געדאנקען די קולות פון די שדכנים.

איך רוק מיך נאהנטער צו די מחותנים, וואס ווילען אליץ ענדיגען דעם פריהר אנגעהויבענעם שמועס.

— הכלל? פרעגט אביסיל אונגעדולדיג, ר' אברהמ'ל.

— יא, — וואס האב איך געוואלט זאגען — האקט איבער דער מחותן... עיקר שכחתי...

— וואס, מחותן?

— איך האב אייך געוואלט פרעגען, געוואלט האב איך...

— וועגען וואס? פרעגט אונרוהיג ר' אברהמ'ל.

— וועגען נדן... א י ך האב געבראכט מזומן...

— אה!

— און איהר?

— איך, — שטאמעלט ר' אברהמ'ל—כמעט... נישט אין גאנצען.

— דאס הייסט?

— צוויי הונדערט מזומן...

דער מחותן פערקרימט זיך!

— אויף דער רעשט, — ענדיגט ר' אברהמ'ל — א וועקסיל; איך קען צוגעבען א חרם קוויטל.

— א וועקסיל, — ענפערט קאלט דער מחותן, — און נישט קיין מזומן... אין די ראשי פרקים שטעהט: במזומנים, במ־זו־מ־נים...

— אמת... — איז ר' אברהמ'ל מודה, — נאר איהר ווייסט דא... סוחריש געלד... צושפרייט... צוזייט... איידער מען נעמט צוזאמען.

דיקע טראפען שוויים בעווייזען זיך איהם אויף די איינגעפאלענע באקען.

— פיער חדשים נאך ראשי פרקים...

— איז פיער — — —

— קיין וועקסיל נעם איך נישט, — שניידט אב דער מחותן נאך קעלטער און וויל זיך אויפהויבען פון באנק. ר' אברהמ'ל פערהאלט איהם ביי דער פאלע.

— מחותן, — זאגט ער מיט א הייסען אטהעם — מאכט נישט לייטען געלעכטער... איהר ווייסט, איך בין א בטוח... איהר ווייסט, אז איך בין ברוך השם, איין עושר...

— וועקסיל איז נישט קיין מזומן.

— ווילט איהר, הייסט עס, איך זאל אצונד געהען אין שטעדטיל אריין... וואס? תוך כדי דבור געהן אין שטעדטיל אריין שאפען זיך געלד! וואס? קריגען, דאכט זיך, וועל איך, ברוך השם! —

— אוודאי וויל איך... שמייכעלט דער מחותן.

— נו, אז א י ה ר ווילט, וויל א י ך נישט!

— להכעים?

— להכעים?

אצונד ווערט דער מחותן בייז! ער שפרינגט אויף ווי געביסען, בלאס מיט ברענענדיגע אויגען, רופט ער:

— שמואל!

און אז קיינער ענטפערט, שרייט ער נאך העכער:

— שמואל, שמו־אל!

עס הערט זיך א ציטעריג קול פון דער רעכטער זייט וואלד:

— וואס, טאטישי?

דער כעס ביים מחותן וואקסט.

— אהער זאלסט דו נעהן, שייגיץ איינער, אז א טאטע רופט, די מינוט, הערסט?

שמואל בעווייזט זיך. ער לויפט אהן אטהעם; די כלה לויפט נאך פערוואונדערט, דערשראקען מיט ברייט געעפענטע אויגען.

— מיט א פרעמד מיידיל — שפאציערט מען נישט! הערסט? עס איז שוין נישט דיין כלה! די מינוט גיעה אהיים... טהו אוים די שבת'דיגע קאפאטע, נעם די וואכענדיגע און היידא אין בית המדרש אריין...

— וואו ביסט דו — רופט ער צו דער שטוב, — שפרינצע!

פערשטיינערט שטעהט דער חתן, די כלה לאזט ארוים א געוויין... דערשלאגען, פערלארען שטעהט ר' אבירהמ'ל...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אויפ'ן ברעג פון טייך זיץ איך, אין שאטען פון וואלד.
בלוטיג איז אונטערגעגאנגען די זון. זילבערן בלאס איז ארויסגעשוואומען די לבנה...

אין קריסטאַלנעם וואַסער־שפּיגעל שלאָגט זיך אָב דער הימעל... און דער אָבגעשפּיגעלטער זעהט מיר אויס שענער, פיינער און עכטער... א שאָד וואָס ער צורייסט זיך אָפּט! אַ שטיל ווינטעל טרייבט, דער וואַסערשפּיגעל ריצט זיך, רונצעלט, שרומפּט איין...

שטיל רוישען די בלעטער, שטיל ציטערן די וואַסער רעדליך אויפ׳ן טייך... שטיל גיסען אויס די בלומען זייער אָטהעם, שטיל, פון ווייטען, טרילערט די נאַכטיגאַל...

איך זיין ווי פערכּשופ׳ט... איך עטהעם אויף אַ נייער וועלט, אין אַ אַנדערער, ריינער, הייליגער לופט. פריש איז אַלץ אין ניי, ערשט פון בעשעפערס הענד אַרויס...

עס בענקט זיך דאָ אַזוי זיס... מען קריגט אַלין אַזוי ווייך־ליעב, עס גיעסט זיך אַזוי אַלץ צוזאַמען מיט דער נְשָמָה...

אַ שוואַרצער פלעק בעוויזט זיך אויפ׳ן טייכעל פון ווייטען... אַ קליינער פישער־קאַהן... דאָס וואַסער רוישט עס ליעבליך אַרום, עס קושט עס אויס אַלע גליעדער...

מיין בעקאַנטער וואַסיל, אַ יונגער שטאַרקער פישער רודערט און זינגט:

מיין הימעל, מיין הימעל — דיין פּנים;
די אויגען דיינע — די שטערען.
דער רייכסטער קלאַנג פון גַן עֵדן
לאָזט אין דיין שטימע זיך הערען...

ד ו ביסט מיין ליעב׳, מיין נשמה.
צי וואָלט איך אָהן דיר דען געלעבט?
פון דיינע, די ליכטיגע שטראַהלען
איז ז י, מיין נשמה געוועבט!

ד ו ביסט מיין ליעב און מיין ליידען!
פון האַרפע דער גאָלדענסטער קלאַנג!
פון די ליפען, פון דיינע דער צויבער —
דאָס איז מיין איינציג געזאַנג!

ער זינגט שוין נישט און דאָס ליעד ציטערט מיר נאָך אין די אויערן...

דאָס זעלבע איז מיט׳ן טייך, מיט׳ן וואַלד... יעדעס בלאַט, יעדעס רעדיל אויפ׳ן וואַסער זינגט עס... דאָסזעלבע טרילערט פון ווייטען די שטילע, זיסע נאַכטיגאַל; מיט דעמזעלבען עטהעמט יעדע בלום... אַל׳ץ איז צוזאַמענגעגאָסען אין א י י ן פערלאַנגען, איין בענקעניש, איין נשמה...

דאָס שיפעל גלייכט זיך אויס מיט מיר, אַ ניי ליעדעל קלינגט; שאַמיסאָס בעקאַנט ליעד׳ל:

גערענקסט דו די נאַכט, ווען פערכשופט
מיר זענען בייזאַמען געזעסען;
אויסער אין הימעל די שטערן
פון אַלע, פון אַלע פערגעסען!

די שטערן, די וועל׳ן ניש׳ דערצעהלען!
מיר האָבען זיך לענגער פערווײלט...
פאַלט פונקט פון הימעל אַ שטערן,
און האָט עס די וועלען דערצעהלט...

עס טאַנצען די לופטיגע וועלען,
גאָט האָט זיי אַ מעשה בעשערט!
זיי טאַנצען פאַר שמחה און קלאַטשען,
דער רודער האָט אונטערגעהערט!

דער רודער, דער פ־ומאַק דער רודער,
עס סקריפּעט פאַר כעס, פאַר פערדראָס!
דער רודער, ער ליידט נישט קיין עולות,
אַ ל ׳ץ זאָגט ער אויס דעם מאַטראָז!

דער מאַכט שוין דערפון זיך אַ ליעד׳ל,
אַ בליק! און דער ריים איז שוין גרייט!
אַמאָל איז געווען אַ געהיימניס,
היינט זינגען עס קינד שוין און קייט!

ער פערשוויינט... דיקער און הייסער ווערט די לופט, דיקער און דעמפיגער דאָס בלוט ביי מיר אין די אָדערן... איך בין ווי בערוישט, און אַזוי דאַכט זיך מיר איז אַלי׳ן אַרום מיר...

באַלד פלאַצט דאָך דער כשוף; אָבגעשוואומען אַ ווײלע שטיל הויבט וואַסיל אָן אַ דריט ליעד, אַ פאָלקס־ליעד, אַ פרעהליכס:

קוש מיך, מיין טהייערע. האַלדז מיך!
קוק נישט אויף מענשען גערייד!
די ליעבשאַפט איז איבער׳ן לעבען
ווי׳ן גאָלדענער שלייער פערשפּרייט!

— "אָח, לעבען מיינס, לעבען, איך שרעק מיך!
די מאַמע, זי טהוט מיר אָן לייד!
פאַר וואָס איך שפּאַציער אַלי׳ן בעזונדער,
די חברת׳עס פאַר וואָס איך מייד?"

אָה, קוש מיך און האַלז מיך, מיין ליעבע!
דער מאַמען זאָג: ד׳האָב זי נישט האָלד!
צושויבערט און מאוס זענען אַלע,
איך איינע — אַ מיידיל — אַ גאָלד!

— "איך שרעק מיך, איך שרעק, מיין לעבען!
דער טאַטע, דער טהוט מיר אָן לייד;
פאַר וואָס איך בין ווילד ווי אַ סערנע,
בּ ח ו ר י ם פאַר וואָס איך מייד?"

האַלז מיך, אָה, לעבען מיינס, קוש מיך!
זאָג איהם: ווייל קיינער געפעלט!
פויערן־פאָלק זענען זיי אַלע,
איך וויל אַ פישער — אַ העלד!

— "איך שרעק מיך, מיין לעבען, איך ציטער!
די באָבע, זי טהוט מיר אָן לייד!
זי זאָגט, איך ווער אַלע מאָל דיקער;
עס פלאַצט אויפ׳ן לייב מיר דאָס קלייד!"

— אוי, ס׳איז ווי בוימעל אויף וואַסער!
שוין נישט צו בעהאַלטען אַצונד!
נאָך אַ קוש גיב מיר מיין לעבען,
און זיי מיר אויף אייביג געזונד...

עס בלייבט ווייטער שטיל, און אַלין בלייבט שטיל, דאָס האַרי מיינס אויך...

— האָ, חאָ, חאָ!

קלינגט פלוצים אויף א געלעכטער... ווער לאַכט? איך, צי אלין ארום מיר?

אלין לאַכט, דער שעלמישער טייך, די בליצענדיגע שטערענדליך... די אַלטע לבנה לאַכט... די בלומען ארום מיר קיכערן: וואָס דען האָסט דו געמיינט?... אַזוי איז עס... חאַ, חאַ, חאַ...

די נאַכטיגאַל ענדערט אויך דעם טאָן... ווי זי קנאַקט אַצונד... ווי פערשייט, ווי פרעך! —

מיך וועקט פלוצלינג ר' אברהמל'ס קול.

— וואו זענט איהר, וואו? איך האָב מיר שוין די פיס צובראָכען, אייך זוכענדיג...

און אַז ער דערזעהט מיך —

— געענדיגט צום מזל... שוין טעלער געבראָכען... קומט צו דער סעודה. —

ל. פרץ.

ביכער־קריטיק.

די ערשטע שטהראַלען פון ציוניזם אין מערב־אייראפּא. פון דר. ל. חאַזאַנאָוויטץ, פינסק (רוסיש).

אין יאָהר 1862 איז אַרויס אין דייטשלאַנד דאָס בוך: „רום און ירושלים" פון מאָזעס העס. דאָס בוך געהערט צו די וועניגע ביכער' וועלכע וועט קיין מאָל ניט פעהלען אין ביבליאָטהעק פון אַ דענקענדען ציוניסטען. דאס איז ניט אַ ספר אין געוועהנליכען זין. דאָס איז אַ שאַץ פון געדאַנקען, פון וועלכען מען וועט ניט אויפהערען צו שעפען און שעפען.

38 יאָהר זענען אַוועק זייט מאָזעס העס האָט מיט דער גאַנצער קראַפט פון זיין רייכבעגאַבטער זעעל אַרויסגעשליידערט די פערלען פון זיין גייסט, בעלויכטען מיט דעם פּאָעטישען גלאַנץ פון זיין גאָלדענעם האַרץ. און נאָך ביז היינטיגען טאָג בלייבען זיינע געדאַנקען די איינ־ציגע וועניגע פערלען פון אונזער ציוניסטישער ליטעראַטור. נאָך עד היום בעזינגט ער אונזערע הערצער מיט דער פּאָעזיע פון זיין איינע־נעם האַרצען.

עס איז זיך ניט אָנצוּוואונדערן!

לייענדיג היינט זיין בוך פיהלען מיר אַזאַ פרישקייט, אַזאַ יוגענד אַז צייטענווייז גלויבט זיך ניט דאָס דער פּערפאַסער איז שוין לאַנג טויט! עס דאַכט זיך אויס, דאָס ער איז אָקערשט געקומען ווי פון ערשטען באַזעלער קאָנגרעס און רעדט מיט אונז פון געפיהלען וואָס האָבען זיך ערשט פאַר אַ וויילע דערוועקט ביי אונז און ערקלערט אונז די געדאַנקען, וואָס זענען אָקערשט פריש אַרויס פון יודישען גייסט...

מאָזעס העס איז שוין לאַנג טויט, און לייענדיג זיין „רום און ירושלים" ווילט זיך עפּעס גלויבען אין די קראַפט פון אַ געטליכער נבואה, וואָס רעדט אַרויס פון זיין ביכיל.

דר. ל. חאַזאַנאָוויטץ האָט צוזאַמענגעקליבען די וויכטיגסטע געדאַנקען פון „רום און ירושלים" און האָט זיי אַרויסגעגעבען אין ניט קיין שלעכטער איבערזעצונג פאַר דעם רוסישען לעזער. דער לעזער וועט געוויס דר. ל. ח. דאַנקען פון גאַנצען הערצען פאַר די קליינע און עהרליכע אַרבייט, אָבער די וועלכע קענען מאָזעס העס פון אָריי־גינאַל וועלען ניט פערליערען די האָפנונג, דאָס מיט דער צייט וועט „רום און ירושלים" אַרויסגעגעבען ווערען אויף רוסיש אין גאַנצען, ניט פערקירצט. דער העברעאישע לעזער קען שוין היינט אַזאַ איבערזעצונג קריגען אין דער אויסגאַבע „תושיה".

אין דער פאָררעדע שרייבט דר. ל. ח.. „די געדאַנקען פון העס זענען נאָך וויכטיגער פאַר אונז, ווייל ניט דאָס געפיהל פון פערצווייפלונג האָט זיי אַרויסגערופען, ניט אַ צופאַל, ווי אַ יודישער פּאָגראָם אז"וו. נאָר ווייל דער פילאָזאָפישער גייסט אין שטילען קאַבינעט האָט העס דערצו געטריעבען" (ז. 5). דאָס איז ניט אַזוי ריכטיג, און וואָס דר. ל. ח. קען זיך אַליין איבערצייגען לייענדיג זיין איינענע איבערזעצונג.

העס שרייבט (ז. 14): איך וויל אויפווייזען אויף איינינע מאָ־מענטען פון מיין פערגאַנגענהייט, וועלכע זענען פעסט פערקניפּט מיט דעם איצטיגען גאַנג פון מיינע אַנזיכטען....

נאָך מיט 20 יאָהר צוריק, בשעת פון דמשק האָט זיך פער־בּרייטערט אין גאַנץ אייראָפּאַ אַ משוגע־ווילדע בעשולדיגונג (עלילת דם) געגען די יודען, בשעת די שרעקליכע בעשולדיגונג האָט אויפ־געוועקט אין אַלע יודישע הערצער אַ ביטער געפיהל און אַ גערעכטען צאָרן אַקעגען די אַזיאַטישע און אייראָפּעאישע פעלקער מיט זייער גראָבקייט און לייכטגלויביגקייט... נאָך דענמאָלט, לעבענדיג אין צענטר פון די בעפרייאונגסבעוועגונגען האָב איך זיך דערמאַהנט, דאָס איך געהער צום אונגליקליכען, פעראַכטעטען, פון אַלעמען פער־לאָזענעם פאָלק, וואָס איז צושפּרייט אויף דער גאַנצער וועלט און וואָס האָט נאָך ניט פערלאָרען דעם כח צו לעבען. שוין דענמאָלט האָב איך געוואָלט אויסדריקען מיינע ביטערע געפיהלען"... און זייטע 15: „די ביטערע געפיהלען, וועלכע האָט אויפגעוועקט אין מיר די מעשה פון דמשק האָבען אָנגעהויבען צו רעגירען איבער אַלע מיינע געדאַנקען און זענען געוואָרען די הערשער איבער אַלע מיינע געפיהלען".

דערפון זעהט מען, דאָס אויך ביי דעם גרויסען מאָזעס העס האָט די פילאָזאָפישע אַרבייט אין קאַבינעט זיך אָנגעהויבען דערנאָך, ווי דער בלבול פון דמשק האָט איהם פון קאָכענדיגען לעבען פעריאָגט אין „שטילען קאַבינעט".

צו אורטהיילען ווי מאָזעס העס איז געקומען צו זיינע געדאַנקען פון „די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען פון יודישען פאָלק" איז ניט אַזוי לייכט.

דר. ל. ח. שרייבט (ז. 5): „בשעת די אידעאַלען פון ציוניזם וועלען זיך אַרונטערלאָזען אויף דער ערד, דענמאָלט וועלען די קו־מענדיגע דורות זיך דערמאַהנען מיט דאַנקבאַרקייט און אַ טיעפען געפיהל פון אַכטונג אָן דעם פערפאַסער פון „רום און ירושלים". זיי וועלען אין איהם שעצען דעם מאַן, וועלכער האָט צוערשט נביאות געזאָגט אויפ'ן היינטיגען ציוניזם". צו די שענע ווערטער פון דר. ל. ח. קענען מיר נאָך צולייגען: דענמאָלט וועלען מיר איהם ניט נור שעצען און אַכטען, מיר וועלען איהם קענען און פערשטעהן.

בַּעַל מַחְשָׁבוֹת.

Verlag „Achiasaf", Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrukerei Josef Fischer Krakau

כבוד מורי במלאכת הבורית ה' נ א ט ק י ן במינסק.

פיעל דאנק אייך ליעבער ה' נאטקין פיר אייער טרייע און אָרדענטליכע לעהרע, איך מאך היינט זייף אַזוי ווי אַ פּראַקטיקאַנק פון צעהנער יאָהרען. פיעל מענשען האָבען פון מיר געלאכט און נישט געוואָלט גלויבען אז אַ מענש וואָס האט אויף זיין לעבען נישט געארבייט קיין זייף זאל זיך דורך בריעף קענען אויס-לערנען. האמת נתנה להגיד, איך אליין האָב אויך אביסעל געצווייפעלט אין דעם. נאר ווי פערוואונדערט זענען זיי געוואָרען, אז זיי האָבען דערזעהען ווי איך ארבייט וופאָלניע גוט און די זייף איז זעהר פיין און גוט און פערדיענע דאביי נישט שלעכט. גאָט זאל אייך געבען געזונד, און וואָלט קענען פערברייטען אייער לעהרע צווישען מענשען וואָס זוכען אַ פערדיענסט. והשי"ת ישלם לו כפעלו, וישלח ברכה במעשה ידיו. תלמידו האסיר תודה לו כל הימים.

Бенціонъ Сафіянникъ, Богуславъ, г. Кіевъ.

ספרים חדשים שנכנסו לבית מסחר „אחיאסף", ווארשא.

אוצר המלים והשרשים, כולל כל שרשי לשון הקדש מעתקים ללשון יהודית המדוברת (זארגאָן) מאת א. ריינעש, ווארשא. 60 ק'.

דניאל דירונדה, ג'יאורג' עליאט, תרגום פרישמאן, תוצאה הדשה, הוצ' אחיאסף. 1,68 רו"כ

מהירו לחותמי הדור עם פארטא 76 ק'.

דער געדאנק וועגען ציון, בריעפע פון רבנים וועגען ישוב א"י, חוב' א'—ב'. 10 ק'.

דער פיערטער ציוניסטען־קאנגרעס אין לאנדאָן, פון דר. לוריא, ווארשא. 10 ק'.

הדרת זקנים, חבור אריסטיאה על דבר העתקת תורתנו ע"י שבעים זקנים (זרגון), ווארשא. 10 ק'.

זכרונות לבית דוד, א. ש. פריעדבערג הוצאת אחיאסף

הלק ראשון	1,54	רו"כ
חלק שני	1,40	„
הלק שלישי	1,73	„
הלק רביעי	1,10	„

חזיונות ומנגינות, שאול טשרניחובסקי, שירים, ספר שני, הוצאת תושיה ווארשא. 40 ק'.

ס' ילקוט ספורים, על חמשה חומשי תורה, כל ספורי המעשיות המפוזרים בכל מקצעות התורה שבע"פ עם באור מלוקט מגדולי המפרשים, מאת זאב וואלף גרינוואלד. ח"א ס' בראשית ווארשא. 80 ק'.

ס' יסוד הכמת ההגיון, מאת ר' מאיר ליבוש מלבים ז"ל, ווארשא. 75 ק'.

מחזות ושברי מחזות, דוד ישיעהו זילבערבוש, עשרה ספורים וציורים, קראקא. 40 ק'.

נגד הזרם, י. ברשדסקי, רומן ארבעה ספרים, ווארשא. 1'60 ר'.

עוזר המורה והתלמיד, חומש לבתי ספר ולעם, ס' במדבר עם העתקה לזרגון ע"פ שיטת הטורים (ליניען־סיסטעם). פילא־דעלפיא תר"ס. 50 ק'.

ספר רפואות להרמב"ם, י"ל ראשונה ע"פ כת"י ברימיש מוזעאום, לונדון. 75 ק'.

ס' תבואות הארץ, ר' יהוסף שוואַרץ, תוצאה מוגהת ומתוקנת עם תולדות המחבר ותמונתו, ע"י א. מ. לונץ, ירושלים 2 ר'.

תורת החימיה, עם תמונות וציורים, פ. קאנטאראוויץ, ווארשא. 50 ק'.

Всеобщая исторія евреевъ отъ др. врем. до настоящаго. С. М. Дубнова Второе переработ. и расш. изданіе Т. I. 1-ый полутомъ, Одесса 1 р. 25 к.

Первые Проблески сіонизма въ запад. Европѣ Д-ра Л. Хазановича 20 к.

4-ый Всемірный Конгрессъ въ Лондонѣ (полный отчетъ) С Пэна 40 к.

Евреи въ Китаѣ Л. Майзель 35 к.

Мысли о сіонистскихъ конгрессахъ С. С-каго 15 к.

יצא לאור ונשלה להחותמים

„ה ד ו ר" Nr. 10

וזה תכן עניניו:

אורגניזציה.	אליהו חיים יהלין.
השקפה על דברי המדינות.	
בארצות המערב. ח.	יש. ב"ד.
במכתבי־העתים.	G.
מאורעות ומעשים.	
מאקס פאָן פעטטענקאפער.	ד"ר פנחס לאנדוי.
הרהורים.	הלל צייטלין.
על שפת ים יפו.	גור.
לילה על פני השדה. (חזיון).	ה. ד. נאמבערג.
ארוכות וקצרות. V. (פיליטון).	אפ־תי.

תנאי ההתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראנען, לחצי שנה 7 קראנען, לרבע שנה 3,50 קראנען. ברוסיה: לשנה 6 רו"כ, לחצי שנה 3 רו"כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מארק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראנק.

Издательство **„АХІАСАФЪ"**, Варшава.

Открыта подписка на 1901 годъ на ежедневную газету

„ВОЛЫНЬ".

Подписная цѣна:

На 12 мѣс. . . 6 руб.	На 3 мѣс. . 1 р. 50 к.
На 6 мѣс. . . 3 руб.	На 2 мѣс. . 1 р. 10 к.
На 4 мѣс. . . 2 руб.	Помѣсячно . —р. 60 к.

РОЗНИЧНАЯ ПРОДАЖА №№ ПО 5 КОП.

Подписка принимается въ г. Житомірѣ, въ главной конторѣ редакціи, по Большой Бердичевской улицѣ, въ Архіерейскомъ домѣ.

Редакція отвѣчаетъ за исправную доставку газеты лишь въ томъ случаѣ, если подписка принята въ Главной Конторѣ.

Контора газеты открыта ежедневно, за исключеніемъ дней праздничныхъ, отъ 9 час. утра до 6 час. по полудн.

Редакторъ-Издатель Г. Н. Коровицкій.

פון 100 ביז 300 רו"כ מאנאטליך

קען פערדינען דער וועד עס וועט זיך ביי מיר לערנען דורך בריעף אדער ביי מיר אויפ'ן פאבריק צו ארבייטען פערשיעדענע טואַלעטנע און ביליגע וועש־זייפען. ווי אויך אלערהאַנד פארפומעריי און העמישע אויסארבייטונג. העכער אז 100 פערשיעדענע סאסטאַווען, וועלכע יעט־וועדער בעזונדער גיט פראוואזשיטעלסטווע אין גאנץ רוסלאנד. מלבד וואס מען קען לייכט די אויסארבייטונג פיהרען אויך אין אונזער געגענד מיט דעם קלענסטען קאפיטאל און נוט דאביי פערדינען. די פיעלע דאנקבריעף וועלכע איך האב פון מיינע שילער קענען גאראַנטירען פאר מיין וויכטיגע און ערנסטע לעהרע.

אויף איינע דייטליכע אנטוואָרט א 7 קאפ. מארקע.

אדרעסע: **Я. N. Ноткину. г. г. Минскъ.**

יי״ש ושפירט של פסח למבינים ולמהדרין.

הזאוואָד מיי״ש של פסח שלי, נוסד בשנת תרכ״ה, זה שלשים וששה שנים, השפירט שלי נודע ומפורסם בטוב טעמה, וריחה, וזך מראי׳ וביתרון הכשרה, (כי כל הפועלים והעוסקים בהזאוואד המה מאחינו, כשרים ונאמנים, וכל זר לא יבוא אל הבית בלי שומר) באשר יעידון ויגידון, הרבנים הגאונים והצדיקים, הרבנים המו״ץ דק׳ הוראדנא ואחי״ו ה״ה מרן ברוך מרדכי ליבשיטץ זללה״ה האבד״ק שעדליץ, ה״ה מרן אליי חיים מייזיל שליט״א האבד״ק לאדז, האדמו״ר ר׳ גרשון העניך זללה״ה מראדזין, הי״ה מרן יוסף דובער הלוי זללה״ה האבד״ק בריסק, ה״ה מרן חיים הלוי סאליוויצקי שליט״א האבד״ק בריסק ה״ה מרן יצחק אלחנן זללה״ה האבד״ק קאוונא, ה״ה מרן שלמה כהן שליט״א המו״ץ דק״ק ווילנא, כל הקונים יוכלו לקבל היי״ש פסח בקבוקים בני $^{1}/_{10}$ $/_{20}$׳ היו, מהזאוואר שלי מוכן למכירה ישר לידיהם. גם בעלי בתים הקונים לעצמם, יוכלו להשיג ישר מזאוואד שלי, כן נמצא אצלי יי״ש ישן, ומניקה (אָציש-צינע) הדורשים יפנו אלו ככתובתי:

Б. Г. ЯФФЕ, Гродно.

נאום דובער בהגאוי מוה״ר מרדכי נימפל זללה״ה יפה.

וירושלים תעלה על לבבכם!!

אלבום

מראה ארץ ישראל והמושבות

אנזיכטען פון פאלעסטינא און די יודישע קאלאניעס

פאטאגראפירט און בעשריבען פון י. ראפאלאָוויץ און מ. זאַכס

דער אַלבום ענטהאַלט פרעכטיגע בילדער פון אַ ל ע יו־דישע קאלאָניעס אין ארץ־ישראל מיט בעשרייבונג אין העברעאישער און דייטשער שפראך, פון זייער ענטשטעהונג און יעצטיגען שטאַנד, אויך

בילדער פון וויכטיגע ערטער און שטעדט אין ארץ־ישראל

די בילדער זענען קונסטפאַל נעאַרבייט און געדרוקט אין איינער פון די בעסטע קונסטדרוקערייען אין דייטשלאַנד, און די בעשרייבונגען געבען דעם לעזער אַ פאַלשטענדיגעס בילד פון די קאלאָניעס און דעם לעבען פון די יודישע אַקערבויער אין ארץ־ישראל.

דער אַלבום קען דיענען אַלס בעסטעס געשענק און צירונג אין שטוב.

פרייז פון אלבום 3 רובל מיט פארטא.

אויף פערלאַנגען איז אויך צו בעקומען אין פראַכט־וויים־בלוי מיט גאָלדשניט איינבאַנד צום פרייז פון 4 רובל.

Verlag „ACHIASAF“, Warschau

עס איז ערשיענען אין דער העברעישער שפראַך אַ פאפולערעס בוך:

תורת החימיא

עם תמונות וציורים

מאת **פ. קאנטאראוויץ**

מיט בעזאנדערער בעריקזיכטיגונג דער חעמישען טעכנאָלאָגיע. ענט־העלט ערקלערונג פערשיעדענער פאַבריקאַציאָנען, ווי פאַבריקאציאָן פון זייף, סאדא, פאטאש, גלאַז, פייערווערקע א. ז. וו.

פרייז 50 קאָפ׳ מיט פּאָרטאָ 54 ק׳.

צו בעקומען אין אַלע בוכהאנדלונגען אויך ביים מחבר:

П. Конторовичъ Варшава, Павья 29.

און ביי:

Издательство „Ахіасафъ“, Варшава.

זכרונות לבית דוד

מאת **א. ש. פריעדבערג.**

(תוצאה חדשה).

הס׳ הזה כולל בארבעה חלקים גדולים ספורים היסטוריים מתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמבמ״ן וכבר נתפרסם ברבים כאחד הספרים היותר טובים ומועילים בספרותנו. ס׳ זכרונות לב״ד מצטיין בצחות לשונו, בנועם סגנונו, ומסוגל ביחוד לעורר אהבה וכבוד בלב בני הנעורים לעמנו ולתורתנו, ואלה הם הספורים הבאים בו:

חלק ראשון: 1) פתח דבר, כף הסידים, 2) זר הדפנים, 3) הקוצה, 4) טבעת הקדושין, 5) הכבל והקוץ.

חלק שני: 6) הנעל, 7) הסוגר, 8) האגרת, 9) הכנור, 10) הצלחיה, 11) התכריך, 12) שני מכתבים, 13) המאכלת, 14) הותם הנשיא.

חלק שלישי: 15) אות הקלון, 16) התרעלה, 17) הענק, 18) ספר הזכרון.

חלק רביעי: 19) זדון ומשוגה, 20) חליפות ותמורות.

מחיר חלק א׳ 1.54 ר׳ ועם פארטא 1.72 ר׳, מחיר חלק ב׳ וחלק ד׳ 1.40 ר׳ כל אחד וע״פ 1.50 ר׳, מחיר חלק ג׳ 1.73 ר׳ וע״פ 1.91 ר׳. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ׳.

כתבת אחיאסף:

Издательство „АХІАСАФЪ“, Варшава.

השלח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו״ל: **חברת „אחיאסף“.** העורך: **אשר גינצברג.**

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת השניה

וזה תכן עניניה:

א) שאלות ארץ ישראל (א. בתי הספר ביפו. המשך). — אחד העם.

ב) שמואל דוד לוצאטו (למלאת מאה שנה מיום הולדו). — יוסף קלויזנר.

ג) בעמק הבכא (ספור. חלק שלישי). — מענדעלי מוכר ספרים.

ד) עבודה ופרסום. — ד״ר ש. הלוי.

ה) ישראל וארצו בחזון הספורים (מאמר שני. המשך). — מרדכי בן הלל הכהן.

ו) לעבריה (שיר). — א. וואנקין.

ז) השקפה כללית. (X). — עברי.

ח) ספרותנו (א). — יוסף קלויזנר.

ט) רועים ועורריהם (ב). — מ. חשמונאי.

י) מחשבות ומעשים (XXI). — רבי קרוב.

יא) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה: ברוסיה 6 רו״כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען, באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק.

לחצי שנה: חצי המחיר הנ״ל.

להחותמים על „השלח“ ו„הדור“ ביחד יוזל המחיר בשני רו״כ, וישלמו לשנה 10 רו״כ, לחצי שנה 5 רו״כ, לרבע 2.50 רו״כ.

כתבת השלח:

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.